Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 219 (17342) | 1986 оной сентябриин 23, вторник | Сэн 3 мүн.

СОВЕТ АРАД БҮХЫ ЮУМЭ ХЭХЭ ХҮСЭ ШАДАЛТАЙ

М. С. ГОРБАЧЕВ ХҮДӨӨГЭЙ АЖАЛШАДТАЙ УУЛЗАА

СТАВРОПОЛЬ. Сентябриин 19. Ажаһуудалай шухала асуудалнууд тухай хүдэлмэришэдтэй хөөрэлдэжэ байхадань, тэрэниие таһалдуулха гэжэ заводой хүтэлбэрилэгшэдэй һэдэхэдэ, хүнтэй хөөрэлдэел, тэрэниие һайса шагнаял гээд тээмэндэ командировкодо ябахадаа М. С. Горбачев хэлээ бэлэй. Тиихэдэшье, мүнөөшье — Ставропольско хизаарта ябаха үедэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь хүдөөдэ социальна хубилһан шэнэдхэлгэ яажа ябанаб, хүдөөгэй ажалшан хэр зэргэ ажаһуунаб гэжэ дэлгэрэнгыгээр һонирхоһон байха юм. Новоалександровска районой «Нива» совхозой ажалшадай гэр байрын эрхэ байдал хэр һайн бэ гэжэ үнэншэхын тула, М. С. Горбачев залуу жолоошон Алексей Корчагиниие гэртээ оруулхыень гуйһан байна. Барag һайн гэрыень хараа, газтай гүт гэжэ һонирхоо. Салин хүлһэн тухай асууһанайшье үлүү байгаа: эдэ залуушуул хоёр хүүгэдтээ баян дэлгэр ажаһууна.

Тэрэнэй һүүлээр, бүхы тосхонойхидой суглараһан үйлсэдэ, М. С. Горбачев иигэжэ хэлээ: Бидэ бүгэдөөрөө ажалаа шангадхаха ёһотойбди, харин хүнэй арга боломжо тухай хододоо, хаанашье һанадаг байбал, имагтал тэрэниие түргэнөөр бэелүүлжэ шадаха байна ха юмбибди.

Таһайда олон шэнэ гэрнүүд бодоо, шэнэ үйлсэнүүд байгуулагдажа байна гэжэ харанаб. Харин хэзээ нэгэтэ эндэ отделени байһан юм, мүнөө ехэ совхоз бодонхой. Тиихэдээ, ехэ, 16 мянган гектартай совхоз бии, болошоо ха юм. Энэ газар дээрэ ехэ хүдэлмэри хэхэ ёһотой. Шэнэ совхозой байгуулагдаһаар таанад сэдьхэлээ дүүрээ гээшэ гүт?

Абяанууд: Сэдьхэл дүүрэмди.

М. С. Горбачев: Теэд эндэ отделени үлэһэн һаа, тосхонтнай муушаг лэ байха байгаа бэшэ гү. Мүнөө совхозтнай хүгжэжэ байна. Магазинууд, больница, һургуули бии гү?

Абяанууд: Бүхы юумэн мандаа бии. Медицинскэ пунктшье, һургуулишье. Дунда һургуули, 1400 үхибүүдэй...

М. С. Горбачев: Энэмнай һайн гээшэ. Энэ жэлдэ ямар ургаса таанад абабат?

Абяанууд: Бүхы дээрээ гектарай 32,5 центнер абтаа.

М. С. Горбачев: Энэ жэлэйхеэр муу бэшэ гээшэ. Тиигэбэшье Кубаниин ургаса хүрэнэгүй, зүб гү? Үшөө дээшэ абаха хэрэгтэй.

Абяанууд: Үһа үгэхэдэнь лэ, дээшэ болохо байха.

М. С. Горбачев: Энэ нэгэтэ намда үгтэһэн захяа юм. Левоегорлыкскэ канал барина гээшэ гүт?

Абяан: Баринабди, тэрэмнай эндэһээ холо бэшэ ха юм. 960 гектар уһалха. Үһа сүршэдэг «Кубань» машинануудые хабсаргажа байнабди.

М. С. Горбачев: Ставрополиин эгээл ехэ ган гасуурта дайралдадаг районуудта уһа оруулһанаймнай, тэндэ ажаһуухань бэрхэшээлтэй поселогуудһаа хүнүүдэй гаража ошохонь огто болиһон юм. Харин урдань нүүжэ ошогшод, һөөргөө бусажа ерээ һэн. Нарата үдэрнүүд олон байдаг, газарынь муу бэшэ юм. Үһан бии болоо, хүншье һайнаар ажаһуужа, хэрэгээ һайнаар бэелүүлжэ шадаха болоо. Намда ямар асуудалнууд байнаб?

Абяанууд: Амгалан тайбан лэ байг лэ. Бүхы пенсионернүүдэй үмэнэһөө парти болон правительстваада баяр баясхалан үшөө хүргэхымнай зүбшөөгыт. Бидэ үндэр наһатай болоһондоо айнагүйбди, бүхы юумээр хангагданхай гээшэбди. Бидэндэ мүнгэ асаржа үгэнэ, гарымнай адхан, элүүр энхэ һүүхыемнай хүсэнэ.

М. С. Горбачев: Тиимэ, үшөө үхибүүд, ашанар бии ха юм!

Абяан: Үшөө бидэ совхозоо орхиногүйбди. Арга шадалаараа туһалдаг гээшэбди.

М. С. Горбачев: Иимэ үгэнүүдые дууланандаа баясанаб. Бүхы залуу хүнүүд үндэр наһатанда ойлгомжотойгоор хандаха ёһотой гэжэ би һананаб. Харин эндэ тэдэнэй эхэнүүд ба эсэгэнэр тухай, тэдэнэй хүгшэн аба, хүгшэн эжынэр тухай хэлэгдэнэ бшуу. Тэдээндэ ехэ шалгалтанууд, ехэ ажал тудаа ха юм. Тиимэһээ бидэ пенсинүүдэй хэмжээе дээшэлүүлээбди. Манай пенси үгэхэ хуули ёһын үндэр наһатаниие һайнаар хангадаг байха тушаа бидэ саашадаашье бодомжолдог байхабди. Саашаа хүгжэхэ бүрэе пенсионно хангалгашье саашадаа һайжарха байха. Үнгэрхэдөө бидэ Пенсионернүүдэй бүхэсоюзна эмхи байгуулха гэжэ шиидхээбди. Тэдэнэй нэгэдэжэ, харилсажа, юу хээ хэжэ байхын тулада, зарим эрхэнүүдые үгэхын тулада. Олон пенсионернүүд ажал хэнэ, өөһэдынгөө хубитые оруулна гээшэ. Энэмнайл баһал һайн. Харин пенсионернүүд-хүгшэн эжынүүд дуталдана. Залуу гэр бүлынхидтэ тэдэнэй туһаламжа хадаа айхабтар ехэ хэрэг мүн шуу. Залуушуул тэрээн тухай юун гэхэ байнаб?

Абяан: Залуушуул зүбшэхэ байна. Залуушуул тушаа, эб найрамдал тухай эсэшэ сусашагүй анхарал оролдолго гаргадагайтнай түлөө Танда, Михаил Сергеевич, баяр баясхалан хүргэнэбди.

Энэл үдэртөө М. С. Горбачев Изобильненскэ районой агропромышленна нэгэдэлэй эбэртэ бодо мал шахан таргалуулдаг, ажахынууд хоорондын «Изобильненский» комплексын малшадтай уулзаһан байна. Эгээл шухала юумэн тухай — КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ, үбэлжэлгэдэ бэлэдхэл, тэжээлэй баазые хүгжөөхэ хэрэгүүд тухай сэхэл хөөрэлдөөнүүд болоһон байна. Мүн ажалай ба ажаһуудалай эрхэ байдал тухай хөөрэлдөөнэй болоһониинь эли бшуу.

М. С. Горбачев: Үни хада нютагай хүтэлбэрилэгшэдэй һанаае нилээд зобооһон комплексые танихаар бэшэ байна. Энэмнай мал ажалай мүнөөнэй бүхэли хото болоно. Эндэ олон юумэ шэнэдхэн заһаха хэрэгтэй байгаа.

Абяан: Шэнэдхэн заһалга туһалаал даа.

Абяан: Михаил Сергеевич, үсэгэлдэр телевиденеэр танай хэлэһэн үгые анхаралтайгаар шагнааб. Бидэнэй хүн бүхэндэ, бүхы обществодо хабаатай шухала асуудалнууд тэндэ табигдаа. Манай ажал хубилна.

М. С. Горбачев: Зүб даа. Сагай уларил хэр байба гээшэб? Бороо багаар ороо гү?

Абяанууд: Гурбан һара шахуу бороо ороогүй.

М. С. Горбачев: Харагтылши даа, тиибэшье ургаса абажа шадаа ха юмта. Ухаантай боложо байна гүбди.

Абяанууд: Технологи хүсэтэй болоно. Бригадна подряд туһална.

М. С. Горбачев: Бригадна подряд нэбтэрээ гээшэ гү?

Абяанууд: Тиимэ, нэбтэрээ. Операторһаа эхилээд директор хүрэтэр бултадаа бригадна подрядаар хүдэлнэ. Ганса гансаараа хүдэлһэнһөө, олоороо хүдэлхэдэ һайн байна. Подрядаар салин хүлһэнэй хизаарлагдадаг, коллективэй өөрөө тэрэниие гуримшуулдаг болоһониинь ехэ хэрэг болоно. Ажалдаа муугаар хандаа һаа, багаар абаха болонош.

М. С. Горбачев: Таанад өөһэдөө энээниие хэнэ гүт?

Абяанууд: Өөһэдөө.

М. С. Горбачев: Илангаяа бригадада, звенодо, комплексдо арад зон ажалаа эрхилэн хүтэлбэрилжэ шадаха болоо. Суглараад, хүтэлбэрилэгшэдтэйгөө хамта зүбшэдэг байг лэ. Энэмнай кабинедтэ шиидхэгдэхэ хэрэгүүд бэшэ. Арад зоной шиидхэлгэ—эгээл үнэн зүб демократи мүн. Коллективээрээ хүдэлхэдэ хэзээдэшье һайн гэжэ таанад зүб хэлэнэт. Хэн хэр зэргэ хүдэлнэб гэжэ харагдана. Бидэнэй оролдожо, эрдэм мэдэсээ, хүсэ шадалаа зорюулан хүдэлжэ байхада, ши хамтын тогоонһоо юундэ хүртэлсэхэ болонобши гэһэн асуудал табигдана бшуу.

Абяан: Журам эбдэхэ ябадал манда байхаяа болинтоо. —Мяханай мал ажал хүгжөөлгэдэ жэшээ боломоор түйлалтануудтай мал ажалай коллективүүд Ставрополидо олон гэзд ажаглалтай. Теэд һая болотор «Изобильненский» совхоз гээгдэгшэдэй тоодо байһан. Тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд ажахынууд хоорондын хамжаанай үлэмжэ һайн талануудые хүсэд хэмжээгээр хэрэглэдэггүй, эрдэм-техникын дэбжэлтын түйлалтануудые хэрэгсээдэггүй байһан. Теэд хэрэг байдал эрид һайжаржа, үйлэдбэри ашаяа харюулдаг болоо. Үхэрэй мяха гүрэндэ худалдахада, нэгэ миллионһоо дээшэ түхэригэй сэбэр олзо жэл бүри ороно.

М. С. Горбачев: Гэр байраар бултадаа хангагданхай гээшэ гүт?

Абяан: Мүнөө дээрээ тиимэ бэшэбди, гэбэшье ехэ хүдэлмэри ябуулнабди.

М. С. Горбачев: Таанад ехэнхидээ станицадаа һуудаг бэзэт?

Абяанууд: Станицада, мүн районой түб Изобильнада.

Н. З. Байкулов (совхозой директор): Михаил Сергеевич, Изобильнада 8 байратай гэр барижа байнхайбди, мүнөө жэлдэ тэрэ ашаглалгада үгтэхэ. Үшөө нэгэ гурбан дабхар гэрэй һуури табигдаа.

М. С. Горбачев: Тосхонһоо холо, Изобильнада юундэ барилга хэнэ гээшэбта?

Н. З. Байкулов: Бидэ энээниие хараада абанхайбди. Новотроицкая станицада бидэндэ газар үгтэнхэй, гэрэй эзэн бүхэнэй өөрын буусатай, үнэзтэй, поршоонхотой байхаар тэндэ бидэ барилга хэнэбди.

М. С. Горбачев: Мүнөөнэй тааруу зохид гэр, бууса шадарай участок, саад, огород байха ёһотой. Юушьеб хэдэг байхын тула хэһэг газар үгыт гээд городойхид эридэг. Хөөрсэгэнөөнһөө холо боложо, газар, огород, саад дээрэ хүдэлхые хүнүүд оролдоно. Хүдөөгэй хүнүүдые олон дабхар гэрнүүдтэ оруулһанай хэрэг бии гээшэ гү?

Абяан: Олон дабхар гэрнүүдтэ таарамжагүйл даа.

М. С. Горбачев: Һаядаа зарим залуушуулнай үнеэдые гансал номһоо мэдэдэг болохо аалам?

Абяан: Манда тиимэшүүл үгы. Олон хүнүүд үнеэ баридаг. Залуушуул тосхондоо үлэжэ хүдэлдэг.

М. С. Горбачев: Энэ тон һайн.

Удаань М. С. Горбачев КПСС-эй Изобильненска райкомой нэгэдэхи секретарь В. П. Бондаревто хандажа, Изобильненска районд хубиин секторто хэды үнеэд бииб гэжэ асууба.

В. П. Бондарев: 3 мянга. Табан жэлэйхитэй сасуулхада, үнеэд олошоржо эхилээ. Мүнөө дүрбэн айлда нэгэ үнеэн хүртэнэ.

М. С. Горбачев: Үсөөншэг даа.. Магазинда тоһон үгы гээд Кубаньда тимашевойхид гомдолоо хэлээ һэн. Хүдөөдэ ажаһуудаг хүнүүд асууна бшуу! Хэн үнеэтэйб, гараа үргэгты гэхэдэмни, 5—7 хүн гараа үргөө һэн. Харин эндэтнай үнеэд олон гээшэ гү?

Абяанууд: Изобильный хотодошье үнеэ баридаг гээшэ.

М. С. Горбачев: Үшөө ямар асуудалнууд, хүсэлэнгүүд байхаб?

Абяан: Замбуулинда хүрөөбди, харин хүгшэрэлгэтэй тэмсэжэ шаданагүйбди.

М. С. Горбачев: Һуудал байдалай һайжаржа, ажалай эрхэ байдалай, техникын һайн болоходо, хүнүүдтэ һайн болохо, наһаниинь ута, ажабайдалынь эдэбхитэй болохо гээшэ ааб даа.

А. БЕЛИКОВ, Н. СТЯЖКИН,
ТАСС-ай тусхай корр.

ТАРЯА ХУРЯАЛГА 86

Манай ябаһан үдэр Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой нэгэдэхи тракторна бригадын таряашад даалгагдаһан бүхы газарайнгаа ургасын 64 процентыень хуряажа абаһан байгаа һэн. Тодорхойлон хэлэбэл, тэдэнэр 2520 гектар таряалангай 1620 гектарай таряа хадажа, дүн хамта 34 мянган центнер ороохо суглуулһан байха юм. Энэнь гектар бүриһөө дунда зэргээр 21 центнер ургаса абтаһан болоно. Тус бригада түсэбэй ёһоор энэ жэлдэ гектарай 17 центнер ороохо, таряа хуряаха байгаа.

Полевой станай улаан булан соо тракторна бригадые даагша В. Л. Тетерин самбар дээрэ механизаторнуудай үсэгэлдэрэйнь дүнгүүдые согсолон, ехэл анхаралтайгаар бэшэжэ һууба.

— Үдэрэй дүнгүүдыень согсолжо байнаб. Тоо бүридхэгшэ Л. Н. Конечных совхозой түб мэдээгээ үгэхөөр ошоо һэн. Тиигээд мүнөөдэр би тэрэнэй ажалыень хэжэ һууна хаб даа,— гэжэ Виктор Лазаревич хэлэнэ.

Тэрэнэй ажалаа дүүргэтэрнь улаан булангыень анхаралтайгаар харабаб. Хойто, баруун ханаарнь таряашадые уряалһан лозунгнууд, бригадын абаһан социалис уялганууд, түсэбтэ даабаринууд, элдэбын плакадууд, таряалангай схемэ үлгэгдэнхэй.

Бригадир ажалаа дүүргэжэ, самбараа ханадаа үлгэбэ. Түрүүшүүлээрнь һонирхоходо, М. А. Конечных, Н. В. Быков, А. А. Конечных гэгшэдэй хэһэн хүдэлмэриин дүнгүүд бэшэнһээ илгармаар улаан карандашаар тэмдэглэгдэнхэй байба. Жэшээлхэдэ, Михаил Андреевич бүхыдөө 4000 центнер таряа хуряаха даабаритай һэа, харин тэрэнээ 6575 центнертэ хүргэнхэй. Николай Васильевичын даб дээрэ 5256 центнер, Анатолий Андреевичын—4607 центнер ургаса хуряаһыень мэдэжэ ababaбди.

ХАЛУУН АМИСХААЛ ЗАМХААДҮЙ

— Виктор Лазаревич, эдэ түрүү механизаторнууднай бүхыдөө 8000 центнер таряа сохижо, абаха гээшэ гү? — гээд бригадирта хандабаб.

— Түрүүшын хоёрынь дүтэлэнтэхэ байха. Таряа хуряалгамнайшье дүүрэхэ болобо. 900 гектарай ургаса хуряаха газар үлэнхэй. Мүнөө энэ үлэгшэ газарайнгаа таряае сэхэ хадаад суглуулжа байнабди. Үшөөл 4—5 хоногто шииг нойтоной ороогүй һаань, хэрэгшье бүтэхэ даа,— гэжэ нүхэр Тетерин хэлэбэ.

Сентябрь һарын түрүүшын хахад сагай уларилаар ехэл зохид байжа, таряашадта һайн нүлөө үзүүлээ. Эгээл энэ үедэ тус ажахын таряашад бүхы һүбэлгэн бэрхэеэ, мэргэжэл шадабарияа гаргажа, хамаг хүсэеэ элсүүлэн хүдэлбэ.

Полевой станай баруун урдахи поли дээрэхи тоо томшогүй олон бухалнуудай һурилэгдөөгүй байхыень хараад, бригадирта иимэ асуудалтайгаар хандабаб:

— Энэ полимнай ехэл ургасатай байгаа ха. Харахада бухалнуудайнь олон гээшэнь?!

— Бригадамнай байгша ондо 620 гектарта эршэмтэй түрүү технологи хэрэглээ һэн. Тиимэ арга хэрэглэжэ таригдаһан полинуудай ургасань ехэл һайн байгаа гэхэ гү, али гектарай дунда зэргээр 28 центнер орооһон хуряагдаа. Энэ мүнөө танай харуулагша полиин гектар бүриһөө 33 центнер ургаса абтаа,— гэжэ харюусаа һэн.

Уданшьегүй тракторна бригадын бригадиртай хамта үргэн ехэ поли дээрэ хүдэлжэ байһан таряашадта хүрэжэ ерэбэбди. Одоол эндэ ерэхэдээ, ургаса хуряалгын түлөө шанга тэмсэлэй ябажа байһыень ойлгохоор бэлэй. Орооһоной арба гаран комбайнай, элдэб түхэлэй арбаад автомашинын хүнхинөөн эндэхи тала дайдые холо хүрэтэр сууряатуулна.

— 18 комбайн һаадгүйгөөр хүдэлгэгдэжэ байна. Поли дээрэһээ таряа шэрэлгэдэ Улаан-Үдын 1268-дахи автоколонныни 7, ажахымнай 2 машина мүнөөдэр табигданхай. Техникын эбдэрхэ ушар үгы. Бага-сага һаад болоо юм ааб даа. Шииг нойтогүй байжа, орооһо таряан ехэл хуурайгаар абтажа байна. Тоог дээрэ орооһо таряан сэбэрлэгдэжэ, хатаагдажа хадагалагдана. Гүрэн түрэдөө 5600 центнер орооһо тушаажа, ажахымнай түсэбөө дүүргээ. Мүнөө үрэһэнэй орооһо сэбэрлэжэ байнабди. Эндэ 4 машина хоёр халаанда хүдэлгэгдэнэ. Бүхыдөө 12 эхэнэр ажалладаг юм. Һүниин халаанда совхозой мэргэжэлтэд таба-табаараа ерэжэ хүдэлнэ,— гэжэ В. Л. Тетерин хөөрэнэ.

Манда дүтэлжэ ерэһэн комбайнай эзэнтэйнь танилсабабди. Энэмнай баһал түрүүшүүлэй зэргэдэ ябаһан Н. В. Быков гээшэ. Тэрэ бүхыдөө 4 мянга гаран центнер таряа хуряагаад ябана.

— Бидэ энэ жэлэй байдалые һайн ойлгоһон дээрэһээ хэзээ хэзээнэйхиһээ эмхи гуримтайгаар, эршэ түгэсөөр хүдэлхые оролдонобди. Залуушуулшье байг, дүй дүршэлөөр баян хүнүүдшье байг, бултадаа ургасын хойноһоо тэмсэлдэ оронхой. Намтай нэгэ звенодо суг хүдэлдэг залуу хүбүүд Н. Быков, О. Новокрещенных гэгшэд түрүүшүүлһээ холо гээгдэнэгүй. Тэдэнэрэй дүрэнүүдыень абыт,— гэжэ тэрэ дуралхаба.

Эдэ хүбүүдтэйшье танилсаабди, ажал хэрэгүүдээрнь һонирхообди. Юрэдөөл, эндэхи механизаторнууд һаяын үдэрнүүдтэ таряа хуряалгаяа дүүргэхын хойноһоо шанга тэмсэлдэ оронхой гэжэ ойлгоо һэмди.

Үшөө нэгэ ажаглалта гэхэдэ, тус бригадынхид ургаса хуряахынгаа хажуугаар поли дээрэхи һолоомоёо тэрэ дары обоолжо һурилдэг заншалтай байба. В. А. Паньковой даадаг звенодо 9 хүн ажаллана. Намарай паар хахалха хүдэлмэри баһал эмхитэйгээр ябуулагдана. Эндэ К-700 түхэлэй 6 трактор хүдэлгэгдэнэ. Тодорхойлон хэлэбэл, таряалан дээрэхи ажалай халуун амисхаал үшөө замхаадүй.

Д. ДОНДОКОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: түрүү комбайнер Н. В. Быков; таряа хуряалгада түрүүшынгээ жэлдэ хабаадажа байһан залуушуул Н. Быков, О. Новокрещенных.
Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз мүнөө жэлдэ 4873 гектарай таряа хуряаха зорилготой юм. Энэмнай бага талмай бэшэ. Юрөөгөөрхин тэндэһээ нёдондоной-хиһоо дутуугүй таряа хуряажа абахаар хараална.

Мүнөө Юрөө нютагай таряалан дээрэ 17 комбайн хүдэлгэгдэнэ. Табан комбайн сэхэ хадалгада табигданхай.

Таряа хуряалгын үедэ комбайн бүхэнэй бүтээсэтэйгээр,

ТАЛЫН БУЛАГАЙ ТАРЯАЛАН ДЭЭРЭ

зогсолтогүй ажаллахын тула заһабарилгын албан байгуулагданхай. Талын Булагай таряанай тоог дээрэхи оньһон түхеэрэлгэнүүд зогсолтогүй ябуулагдана. Сэлэнгын XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой, Хяагтын, Зэдын районуудай түрүү механизаторнууд болон таряашадай уряае Юрөөгэй механизаторнууд хамтынгаа суглаан дээрэ нэгэн дуугаар дэмжэжэ, хараалагдаһан болзор соогоо таряа хуряалгаяа дүүргэхэ гэжэ шиидэбэ. Колхозой комбайнернууд дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абанхай. Сэлэнгэдээ нэгэтэ бэшэ чемпион боложо суурхаһан республикын габьяата механизатор Доржо Шагжиевич Сампилов 6000 центнер таряа хадаха гэһэн социалис уялга абаа. Тэрэшэлэн комсомол-залуушуулай звеное хүтэлбэрилдэг Анатолий Тубаев мүн лэ эды шэнээн таряа хадаха гэжэ шиидэнхэй. Энэ нүхэднай ургасаяа хуряалга дээрэ үндэр бүтээсэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулна, үдэрэйнгөө даабариие 120-130 процент дүүргэнэ.

БАЛДАНОВ

ТУШААЛГА ТҮЛЭГ ДУНДАА

Энэ жэлдэ районой ажахынууд нэмэлтэ даабаритаяа бүхыдэнь 14 мянган тонно таряа гүрэндэ тушааха түсэбтэй юм. Мүнөө бэлэдхэлэй пунктда шэнэ ургасын таряан түлэг оруулагдажа байна.

Эгээл түрүүлэн Борьёогой совхозойхид түсэбтэ даабаряа, социалис уялгаяашье амжалтатайгаар дүүргэбэ. Түсэбэйнгөө ёһоор 18 мянган центнер таряа гүрэндэ худалдаха байһан һаа, мүнөө 24 мянган центнер орооһо тушаагаа. Мүн 300 тонно сортовой үрэһэнэй орооһо худалдаха ёһотой һаа, тэрэнээ 750 тоннодо хүргөө.

Тэрэшэлэн Оёорой совхоз, XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоз гүрэндөө таряа худалдаха түсэбөө баһал дүүргээ. Эдэ үдэрнүүдтэ «60 лет Октября» колхоз, Бооцын совхоз түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэхэ байна.

Ажахынуудһаа ороһон тарянай шанар гол түлэб һайн сэгнэгдэнэ. Илангаяа Борьёогой, Оёорой совхозһоо һайса сэбэрлэгдэһэн, хуурай орооһон асарагдана.

Гэхэтэй хамта Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз, «Октябрьский» совхоз таряа тушаалгаяа унжагайруулхаһаа гадна, хүсэд сэбэрлэгдээгүй, нойтон орооһо оруулна. Тиимэһээ бэлэдхэлэй пунктда байһан таряа хатаадаг түхеэрэлгэнүүдээ үдэр һүнигүй хүдэлгэбэшье, орооһон таряае саг соонь хатаажа үрдинэгүйбди.

С. ЦЫДЕМПИЛОВА,
таряа тушаан абадаг Зэдын пунктын лабораториие даагша.

ПРОФСОЮЗАЙ АЖАБАЙДАЛ

ТООСООН БА ҺУНГАЛТА

АМЖАЛТАНУУДШЬЕ, ДУТАГДАЛНУУДШЬЕ БИИ

КПСС-эй түүхэтэ XXVII съездын хараалһан шиидхэбэринүүд хадаа партийна, совет, ажахын болоод профсоюзай организацинуудай үмэнэ асари ехэ зорилгонуудые табяа. Парти болон правительствын баталһан нангин хараа бодолые, ажабайдалдаа бодотоор бэелүүлхын түлөө оролдохо эрид хубилалтын, хурдадхалгын, ажахы эрхилэлгые һайжаруулгын эхилээд байһан мүнөө үедэ үүргэеэ улам дээшэлүүлхэ уялгатай.

Эдэ болон бусадшье асуудалнууд Сангын совхозой профсоюзай тоосоото һунгалтын суглаан дээрэ дэлгэрэнгыгээр зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Совхозой рабочкомой түрүүлэгшэ Николай Чимитович Шабаевай хэһэн тоосоото элидхэлһээ хараад үзэхэдэ, үнгэрһэн үе соо хэгдэһэн ажал тиимэшье бага бэшэ байгаа, дутуу дунданууд шье горитой бии. Гэбэшье саашадаа хэхэ ажалынь бүри ехэ, бэеэ һула табингүй, үнэн зүрхэнһөө оролдохо хэрэгтэй. Бии байгаа бүхы арга боломжонуудаа дүүрэн хэрэглэжэ һураха шухала. Совхозой бүхы хэмжээ ябуулгануудта профкомой эдэбхитэйгээр хабаадаһаниинь һайшаалтай. Зайн гал ниитын малай байрануудта оруулха асуудал үшөөл шиидхэгдээгүй байһаар. Совхозой түбһөө яһалал холо оршодог Зуузайхан, Сагаан-Бэлшэр, Дотоожо гэһэн газарнуудта ажаллажа байһан малшад баһал электрын галгүй үбэлжэхэнь. Энэ талаар совхозой дирекцидэ «Агропромэнерго» нэгэдэлдэ энэ түрүүлэн шанга эрилтэ табигдаха зэргэтэй. Ойрын сагта малшадта электрын гал хүргэгдэбэл һайн байгаа.

Тиихэдэ нүхэр Шабаев холын гүүртэнүүдтэ Хуурлигай, Зэдын голдо байрладаг малшадта телефоной утаһа таталжа болохо тухай онсолон тэмдэглээ. Үнэхөөрөөшье, орёо хүшэр харгынуудтай, орьёл үндэр дабаануудтай хүдөө газарта телефоной удха шанар аргагүй ехэ байһаниинь хэндэшье ойлгосотой. Малшадые эдеэ хоолоор, худалдаа наймаанай, медицинын талаар ханааха хэрэг хүшэршэг байдаг.

Ажалшадай сог залитайгаар амарха газар гээшэ соёлой байшан болоно. «Санага» гэһэн ансамбль, «Ажалай суурян» гэһэн агитбригадын гэшүүд совхозойнгоо ажалшадые уран зугаа, ирагуу һайхан дуунуудаараа, хатар наадануудаараа нилээдгүй баясуулна. Гадна малшадта кино таһалдангүй харуулагдана. Гэхэтэй хамта эндэшье бага дутуу дунданууд дайралдана. Соёлой байшангые заһабарилгын хүдэлмэри унжагайрна. Тус соёлой байшан профсоюзай мэдэлдэ юм.

Саашадаа спортивна хүдэлмэри бүри үргэдхэхэ асуудалда ехэ анхарал хандуулагдаа. Энээндэ харюусаха арга боломжонууд гүйсэд бии, һайнаар түхеэрэгдэһэн уужам һаруул спортивна зал бии. Гансал эмхидхэлэй хүдэлмэри эдэбхижүүлхэ хэрэгтэй. Тиихэдэ гэр байрануудые бариха асуудал шухала болонхой. Зарим малшадай ажаһуудаг гэрнүүдынь мууданхай. Жэшээлэн хэлэбэл, Шүтэн, Дэдэ Болхой, Дунда Сарлаан гэһэн газарнуудта байрладаг малшадай гэрнүүд уйтан, аргагүй хуушаранхай. Энэ шухала асуудал шиидхэхэ талаар хэмжээнүүд дары абтаха ёһотой. Гэр барихаяа һанаһан хүнүүдтэ али болохоор туһалха, барилгын материалаар хангаха ёһотой болоно.

Худалдаа наймаанай талаар абажа хараха болоо һаа, сельпогой хүдэлмэри тон хангалтагүй байһаар. Өөрын транспортгүй дээрэһээ, малшадые хангажа шаданагүй. Хүн зоной элүүр энхын түлөө, нютагай медигүүд анхаралаа зааха шье һуладуулнагүй. Тэдэнэр үнэн зүрхэнһөө оролдожо хүдэлнэ.

Совхозой директор Д. Ш. Еудаев ажахынгаа ажал хүдэлмэриие тобшохоноор шэнжэлхэ зуураа профкомой совхозой үйлэдбэридэ оруулха хубита тухай һанамжа бодолнуудаараа хубаалдаа. Тоосоото һунгалтын суглаанда агропромомой профсоюзай хүдэлмэрилэгшэдэй райкомой түрүүлэгшэ Н. Б-Ц. Лыгденов хабаадалсаба.

Суглаанай түгэсхэлдэ районой агропромышленна нэгэдэлэй соведэй түрүүлэгшэ П. Д. Соктоев, агропромой хүдэлмэришэдэй профсоюзай сбкомой түрүүлэгшэ А. Р. Потепалов гэгшэд үгэ хэлээ.

К. БАЛЬЖУРОВ.
Захааминай район.

МАЛ АЖАЛ — онсо шүүхала һалбари

ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ДҮҮРГЭБЭ

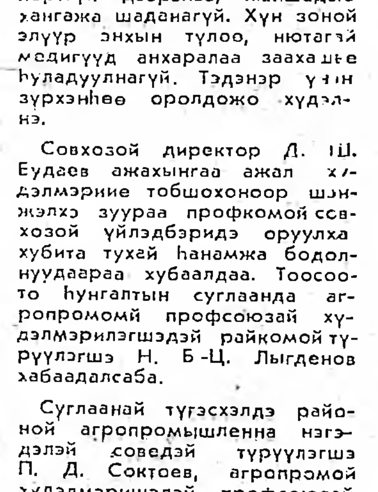
Бергажанай районой Улаанай колхозой һү һаалиин гурбан фермэдэ 49 һаалишад хүдэлдэг юм. Тэдэнэй дунда Күнтэйн фермын коллектив ажахы соогоо түрүү һуури эзэлжэ ябана. Эндэхи үнинэй һаалишан, Ажалай Улаан Тугай орденто Евдокия Шагжиевна Балаганова жэлэй эхинһээ хойшо үнеэн бүриһөө 2000 килограммһаа дээшэ һү һаагаад, социалис мүрысөөндэ эрхимлэнэ. Колхозой эгээл залуу һаалишан, ВЛКСМ-эй гэшүүн Баир Гатапов хоёр жэлэй саада тээ арбан класс дүүргэһэн юм. Мүнөө Баир Нина Бадмаевна эжытэеэ хамта хүдэлдэг.

Тээсгэн августын эхеэр фермынь коллектив жэлэй даабари дүүргэһэн тухайгаа мэдээсэһэн байгаа. Түсэбэйнгөө ёһоор энэ жэлдэ 5000 центнер һү һааха байгаа һаа, тэрэнээ 1000 центнерээр үлүүлһэн байха юм.

Ажахын алишье фермэдэ һаалишадай ажал һайнаар эмхидхэгдэнхэй. Илангаяа зунай бэлшээриие зүбөөр хэрэглэжэ, үнеэдээ һайнаар адуулһанай ашаар эндэхид болзорһоонь 5 һараар урид жэлэйнгээ даабари дүүргээбшуу. Мүнөө тэдэнэр малайнгаа үбэлжэлгэдэ эртээнһээ һаналаа табижа, заһабарилгын ехэ хүдэлмэри ябуулна. Тэжээлэй цехүүд бэлэн болгогдоод, хүдэлгэгдэнэ.

Колхоз соогоо малшадай социалис мүрысөөндэ нэгэнтэ бэшэ эрхимлэжэ ябадаг һаалишад Дарима Арсаланова, Цыцык Аюшеева, Эржэма Очирова, Елизавета Эрдынеева гэгшэд мүнөөшье онсо шалгарна.

1985 оной дүрбэдэхи кварталда болон 1986 оной түрүүшын хахад жэлдэ мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилгэ ба худалдалга дээшэлүүлхэ талаар түйлаһан үндэр үрэ дүнгүүдэйнгээ түлөө Евдокия Шагжиевна Балаганова Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, республикын профсоюзуудай соведэй зүгһөө мүнгэн шангаар урмашуулагдаба.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Залуу һаалишан Баир Гатапов. 2. һаалишад Лариса Ринчинова, Ханда Цыренова.

С. БАЛДУЕВАЙ фототекст.

Эршэ, шанар — эрид хубилалтын эрилтэ

ШИИДХЭГДЭХЭ АСУУДАЛНУУД ОЛОН

«Продукциин шанарые үндэһөөрнь һайжаруулхын тула горитой ехэ хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаха уряатайгаар КПСС-эй ЦК партийна комитедүүдтэ, совет болон ажахын зургаануудта, профсоюзай болон комсомолой организацинуудта, бүхы ажалшадта хандаһан байгаа. Энэ зорилго коммунист бүхэнэй, совет хүн бүхэнэй, ажал хэрэгээ хүндэлдэг, предприятиингаа, һалбариингаа нэрэ хүндые, манай Эхэ ороной нэрэ хүндые үндэр дээрэ үргэхые хүсэдэг бүхы хүнүүдэй бэелүүлхэ хэрэг болохо ёһотой»,— гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл соо тэмдэглэгдэнхэй.

Манай Тимлюйн цементын заводой коллектив үйлэдбэрилэн гаргадаг продукциин шанарые нарижуулан һайжаруулхын тула ехэ хүдэлмэри хэдэг гээшэ. һайн маркын цемент гаргажа, үндэр дүнгүүдые түйлаһанайнгаа түлөө заводнай коммунис ажалай предприяти гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн. Энэ нэрэеэ дээрэ үргэжэ ябахын тула заводой хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ мэргэжэлтэд оролдодог юм. Манай клинкер үйлэдбэрилэн гаргадаг цех заводой гол цехүүдэй нэгэн мүн. Бидэнэй үйлэдбэрилһэн клинкерэй шанарһаа цементын шанар сэхэ дулдыдадаг гээшэ.

Мүнөө үедэ цехэй коллектив шанга шалгалта гаража байна гэбэл алдуугүй. Анхан Кузнецкэ, Черемховско нүүрһэн дээрэ хүдэлдэг байхадаа, клинкерэй шанар һайн бэлэй. Харин 1984 онһоо министерствын шиидхэбэреэр заводнай Яхадтахи Нерюнгриин нүүрһээр хангагдажа эхилээ бэлэй. Уламжалан продукциин шанарта, бүхыдөө заводой экономикодо ехэ һаад ушаргадаа. Нерюнгриин түлишэ шатаахада, ехэ нүүрһэн гаргагдажа, түүхэй эд бэлэдхэлгын бүхы технологиие хубилгаха баатай болоо һэмди. Юуб гэхэдэ, энэ нүүрһэн клинкерэй түүхэй эдэй нэгэн мүн. Гадна энэ түлишэ бэлэхэнээр бутардаг байгаа. Энэнь тон аюултай. Бутарһан түлишын һаадгүйгөөр бүхы түхеэрэлгэнүүдээр гарахадань, клинкер үйлэдбэрилгые хүтэлхэнь бэрхэтэй болоо һэн. Энэл ушарһаа эрьелдэдэг хоёрдохи пеэшэн аварида ороо һэн. Мүн тиихэдэ шулуун нүүрһэн соо элдэб холисын, тооһоной бүридэл ехэ. Тиимэһээ цехэй нүүрһэнэй тээрмэнүүдэй машинистнүүдэй ажаллаха эрхэ байдал хүндэ болоно.

Шэнэ түлишэ ашаглалга эдэ бүгэдэ асуудалнуудые цехэй, заводой коллективүүдэй урда табяа. Богони сагай туршада эдэниие шиидхэхын тула һалбариин эрдэм-шэнжэлгын эмхи зургаанууд хабаадуулагдаһан юм. Үнгэрһэн жэл хахадай туршада түүхэй эд бэлэдхэлгын технологи шэнэ түлишын шанарта зохилдуулан хубилгагдаа, шулуун нүүрһые технологиин ёһоор бэлэдхэхэ талаар хэдэн хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдээ. Эдэ бүгэдэ асуудалнуудые шиидхэһэнэй ашаар заводой коллектив 500 түхэлэй маркын цемент үйлэдбэрилжэ, барилгын эмхи зургаануудта эльгээжэ эхилээ. Мүнөө эрьелдэдэг пеэшэнүүд часай туршада түсэбэй ёһоор 24,3 тонно клинкер үйлэдбэрилэн гаргаха ёһотой һаа, бодото дээрээ 25,8 тоннодо хүргэгдөө. Мүн байгша оной эхинһээ 167 тонно түлишэ алмагдаа. Тиигэжэ жэлэй эхинһээ түсэбһөө гадуур 7,3 мянган тонно гаргагдаа бшуу.

Шэнэ түлишэ ашаглаха хэрэгтэ манай цехэйшье болон бусадшье коллективүүд тон эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Эдэнэр хэд бэ гэбэл, слесарь-заһабарилагшад П. М. Комаров, Ф. А. Федоров, Ю. И. Алферов, А. П. Кузьмин, эрьелдэдэг пеэшэнүүдэй мишинистнүүд А. И. Кыштымов, А. С. Рженев, В. В. Угрюмов, Р. Д. Тарасов, шулуун нүүрһэнэй тээрмэнүүдэй машинистнүүд С. П. Арефьев, Ю. М. Выскутов, С. А. Аверин, цехэй начальнигай орлогшо Б. С. Рженев, механик В. Я. Ильков гэгшэд болоно. Заводой ахамад инженер Ф. И. Коробков, ахамад механик Э. Ф. Фурман гэгшэд цехэй коллективтэ ехэ туһа хүргэһэн байха юм. Эдэ нүхэдүүд халаанай дүүрэхэдэ, цехтээ үлэжэ хүдэлдэг һэн. Эдэл хүнүүдэй оролдолгоор богони саг соо цехэй коллектив клинкер үйлэдбэрилжэ эхилээ.

Мүнөө дээрээ бүхы асуудалнууд гүйсэд шиидхэгдээгүй байһаар. Цехтэмнай тодхогдоһон зарим түхеэрэлгэнүүд удаан сагай туршада ашаглагдажа, шэнэлэн һэлгэгдэхээр болонхой. Нэн түрүүн шулуун нүүрһэнэй тээрмэнүүдые һэлгэхэ хэрэгтэй. Энэ асуудалые түргэнөөр шиидхээгүй һаа, эдэ түхеэрэлгэнүүд эбдэржэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгэдэ, продукциин шанар нарижуулан һайжаруулгада һаад ушаруулжал байха. Гадна эдэ түхеэрэлгэнүүдые заһабарилжа байхын тула хэды шэнээн мүнгэ зөөри гаргашалагдаха болоноб. Мүн цехэймнай хүдэлмэриин зарим һууринууд зохисогүй байдалтай. Цехэй байшангые, тэрэнэй хушалтые дары заһабарилхаар болонхой, Гэбэшье заводой дирекци, партком болон профком эдэ асуудалнуудта анхарал хандуулнагүй.

һүүлэй жэлнүүдтэ хуушанай хүдэлмэришэд наһанайнгаа амаралтада гаража, шэнэ залуу кадрнууд хүдэлхэеэ ерэнэ. Эбтэй зэтэй коллектив байгуулхын тула гэр байра ехээр бариха хэрэгтэй. Теэд энэ асуудалнууд заводто муугаар шиидхэгдэнэ. Тиимэһээ залуушуул манай заводто ажаллахаяа олоор ерэнэгүй. Эрдэм мэдэсэ ехэтэй залуу хүдэлмэришэднай аха нүхэдэйнгөө баян дүй дүршэлдэ түшэглэн эдэ зорилгонуудые дүүргэжэ шадаха.

Б. ДУШАКОВ.
Тимлюйн цементын заводой цехэй начальник.

ТУГАЛШАДАЙ ГАБЬЯА

һүүлэй жэлнүүдтэ Хурамхаанай районой Уланхаанай совхоздо малшадай байха гэрнүүд, малай байранууд олоор баригдана. Иигэжэ үшөө хабар байхада «Дагайн бууса» гэжэ газарта тугалай зунай байра түхеэрэгдэжэ эхилээ бэлэй. Совхозой дирекциин шиидхэбэреэр эндэ байрын хоёр гэр, тугалай байха сарай, хоёр ехэ хашаан баригдаһан юм. Тиихэдэ тугалай сабшаланда орохогүйн тула эндэ посхоод бодхоогдоо һэн.

Хабартаа бэлшээри дээрэ ногооной бултайжа эхилхэтэй хамта иишэ 100 гаран тугал асарагдаһан байна. Эдэ тугалнуудые эхэһээнь һалгаахатай сасуу Владимир Дарижапович Очиров, Любовь Доржиевна Ринчинова гэгшэд адуулжа эхилээ һэн. Тэдэнэр тус тустаа 40 толгой тугал даажа абаа.

Урдахи жэлнүүдтэ эндэхи малшад залуу малые адуулха һайн бэлшээреэр дуталдагша бэлэй. Энээн дээрэһээ тугалнууд зунай үедэ тиимэшье һайнаар тэбеэрээгүй байһан юм. Харин энэ жэлдэ тугалнууд һайжаруулагдаһан бэлшээридэ асарагдажа, нилээд таргалаа, шэгнүүрээ нэмээгээ. Эндэ тугалшад — 1 классай малшад В. Д. Очирова, Л. Д. Ринчинова гэгшэдэй оруулһан хубита нилээд ехэ. Тиихэдэ тэдээнтэй хамта малшадай басагад, Уланхаанай дунда һургуулиин ахалагша классай һурагшад Туяна Очирова, Сэсэгма Дылыкова хоёр 40 тугал даажа абаад, зунайнгаа амаралтын үедэ харууһалһан байна. Тэдэнэй энэ харюусалгатай ажалдань тэдэнэй дүүнэр Баярма, Дарима Дылыкованууд, Оюуна, Сережа Очировууд туһалһан байха юм.

Иигэжэ эндэхи малшад тугал бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэдэ дунда зэргээр 700—800 граммаар нэмээжэ шадаа.

— Совхозоймнай дирекци энэ жэлдэ манда яһала һайн байра байдал түхеэрээ. Бэлшээримнайшье һайн байгаа. Хойто жэлдэ Уланхаанай һаалиин фермын бүхы тугалнууд эндэ асарагдажа, адуулагдаха юм, — гэжэ В. Д. Очиров хөөрэнэ.

Манай эндэ ерэхэдэ Владимир Дарижапович Очиров тугалнуудаа бэлшээридэнь гаргахаяа байгаа бэлэй. Тугалнууд үдэшын 10—11 час болотор бэлшээгдэдэг юм.

— Бэлшээриин ногоон яһала һайн. Залуу малые бэлшээри дээрэнь харууһагүй орхихоор бэшэ. Юуб гэхэдэ, эндэхи бэлшээри шабартай гүнзэгы нүүрнүүдээр, һубагуудаар олон. Харууһагүй тугалнууд шабарта унажа болохо байна,—гэжэ Любовь Доржиевна хөөрэнэ.

Бидэ эндэ ерэхэдээ малшадай байра байдалай һайнаар түхеэрэгдэһые хаража абаабди. Малшадай гэртэ телевизорэй байхыень харахадаа, тэдэнэрэй зайн галгүй аад, хайшан гээд телевизорээ харадагаарнь һонирхобобди.

— Манда РЭС-эй электрик Михаил Батуевич Доржиев электрын элшэ үгэхэ бишыхан движок зунай бэлшээриин үедэ асарһан юм,—гэжэ В. Д. Очиров энэ асуудалые ойлгуулба.

Бидэ эндэ Уланхаанай һү һаалиин фермые даагша коммунист Даша Изиевич Ухиновтэй уулзаһан байнабди.

— Тугалшаднай энэ зундаа ехэл һайнаар хүдэлжэ гараа. Тэдэнэр август һарада тугал бүриингөө шэгнүүрые сүүдхэдэ 800 граммаар нэмээгээ. Тиихэдэ июнь, июль һарануудта тугал бүхэнэй шэгнүүрынь һара бүридэ 21—24 килограммаар нэмээгдэһэн байха юм. Сентябрь һарада тугалай шэгнүүр бүришье дээшэлүүлэгдэхээр хараалагдана. Мүнөө һуралсалай жэлэй эхилээд байхада тугалшадни «гар мухар», болошобо. Юуб гэхэдэ, Туяна Очирова, Сэсэгма Дылыкова, Баярма Дылыкова ба тэдэнэй дүүнэр һургуулидаа ябажа эхилээ. Эдэ басагад зунайнгаа амаралтын үедэ тугалнуудые харууһалжа, ажахыдаа тон ехэ туһаламжа хүргөө, өөһэдөө салин хүлһэ ехээр абаа. Бэрхэл басагад байгаа. Би тэдээндэ совхозой дирекциин зүгһөө баяр баясхалан хүргэнэб,—гэжэ Даши Изиевич манда хэлээ бэлэй.

Г РИНЧИНО.
манай корр.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ

УКАЗ

СССР-эй МЕЛИОРАЦИИН БОЛОН УҺАНАЙ АЖАХЫН МИНИСТЕРСТВЫН НЭГЭДЭЛНҮҮДЭЙ, ДАЙ БОЛОН ЭМХИ ЗУРГААНУУДАЙ ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХҮДЭЛМЭРИ АЛБА ХААГШАДЫЕ СССР-эй ОРДЕН, ШАГНАХА ТУХАЙ

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабари алис уялгануудые бэелүүлгэдэ түйлаһан түлөө шагнаха:

Буряадай АССР-һээ

АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ О

Гонтарь Павел Васильевичые — «Бурятпромжилводстрой» трестын Улаан-Үдын нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын үрэмдэгшэ.

Дорофе... ровичые — ... Ивалгын ... лагдамал ... торай ...

АРАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААНАЙ

Дударев Геннадий Константиновичые — Бурятводстройн Түнхэнэй нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын тракторист.

Прохоров Геннадий Викторовичые — Бурятводстройн Зэдын нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын ... машинист.

Свое... вичые — ... строй» нүүдэл ... колоннын ... лоошон.

«ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ТЭМДЭГ» ОРД

Ацута Валентин Васильевичые — «Бурятпромжилводстрой» трестын Заречнэ нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын комплексно бригадын бригадир.

... базын ... шон.

Ткачев Василий Семеновичые — Бурятводстройн авто...

Шпицбер... вичые — ... рамхаанай ... руулагдама... ник.

АЖАЛАЙ АЛДАР СОЛЫН II ШАТЫ

Баиров Василий Нимаевичые — «Бурятпромжилводстрой» трестын Улаан-Үдын нүүдэл оньһожору... ның үрэм...

АЖАЛАЙ АЛДАР СОЛЫН III ШАТЫ

Белых Михаил Владимировичые — Загарайн уһалууриин системын управлениин автомобилиин жолоошон.

Жарников Михаил Михайловичые — Бурятводстройн Хяагтын нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннын скреперэй машинист.

Нестеров Леонид Маркеловичые — Бурятводстройн Бэшүүрэй нүүдэл оньһожоруу... лагдамал ... машинист.

Чистяков ... — Бурятвод... нүүдэл ... колоннын ... шинист.

Шараев ... чые — Бур... рамхаанай ... руулагдама... ваторай ...

«АЖАЛАЙ ГАБЬЯАГАЙ ТҮЛӨӨ» М

Ганькин Сергей Павловичые — Бурятводстройн Улаан-Үдын түмэр-бетон зүйлнүүдэй арматурщик.

Харин ... Бурятводст... териалнууд... дошо дар...

«АЖАЛДАА ШАЛГАРҺАНАЙ ТҮЛӨӨ»

Банкова Капитолина Ивановнае — Бурятводстройн хүдэлмэришэдые хангалгын таһагай ахалагша наймаалагша.

Зутьхаров Иннокентий Сергеевичые — «Бурятпромжилводстрой» трестын Улаан-Үдын нүүдэл оньһожоруулагамал колоннын үрэмдэгшэ.

Карпов Иван Михайловичые — мелиорациин ба уһанай ажахын талаар Бэшүүрэй район...

... но үйлэдбэ... бульдозерой ...

Новокшан... няновичые — Хориин нүү... лагдамал ко... зерой маши...

Орлов А... чые — «Ре... стын Буряа... мал нүүдэл мал колонн... машинист,

СССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ ...

СССР-эй Верховно Соведэй Секретарь Т. М...

Москва, Кремль.
1986 оной августын 13.

ҺАЙН ҮРЭ ДҮН...

Улаан-Үдын гадар трикотаж хубсаһанай фабрикын коллектив үнгэрһэн август һарада һайн үрэ дүнтэйгөөр хүдэлжэ гараа. Гол цехүүдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ нэхэлгын цех (начальнигынь М. А. Данилян) түрүүшын һуурида гараба.

Хоёрдохи бүлэгэй 6 цехэй дундаһаа үргэн хэрэглэлэй эд бараа гаргадаг цех (начальнигынь В. Тришина) нэгэдэхи һуури эзэлээ. Эндэ үйлэдбэриин үлэгдэл болоһон материалнуудһаа хүүгэдэй жэжэ хубсаһан, шортик түхэлэй үмдэн, бээлэй, оймһон гэхэ мэтэ сёгдодог юм.

Продукци ябталан багсалдаг цехэйхид хоёрдохи һуури эзэлээ.

Хамһабари... һоо механи... нуудай цех (... Шурыгин) ... нуудаар ... хэлгын цех... гай топгойл... садһаа эрхи... хэй түхеэрэ... дэлгэдэг бр... рынь Ц. Ц... сэтэ ажалаар... на. Тиихэд... Т. В. Мальце... дүрбэдэхи ... да гурбад...

«Мэргэжэл... шые» тодо... эдэ үдэрнүү... гэргэгдэхэнь ...

КПСС-эй XXVII СЪЕЗДЫН ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЫЕ БЭЕЛҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

ЕРЭЭДҮЙН ЗУУН ЖЭЛЫЕ ОЙРТУУЛАН

Совет обществын ажабайдалай бүхы талануудта мүнөө хэгдэжэ байһан хубилалтануудые багтаамжа ехэтэй нэгэхэн үгөөр — хурдадхалга гэжэ тайлбарилхада болохо ха. Социалис обществын ажабайдалай бүхы шэглэлнүүдтэ — экономическа, социальна, оюун бодолой талаар хурдадхалга хэгдэжэ эхилэнхэй. Үнгэрһэн сагай дүй дүршэл согсолон, мүнөө үе сагай хэлбэрил ба ерээдүйн хүгжэлтын эрилтэнүүдые шэнжэлэнгэ хаража, КПСС хурдадхалгын дэлгэрэнгы ойлгомжо тайлбарилһан байна. КПСС-эй XXVII съездээр һайшаагдаһан, партиин бэе бэетэеэ таһаршагүй холбоотой гурбан документ — тэрэнэй программа ба Уставай шэнэ найруулга, тэрэшэлэн 1986—1990 онуудта болон 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд дотор тэрэ ойлгомжо комплексно тайлбарилга олоһон байха юм.

70-дахи онуудта манай ороной арадай ажахыда бэрхэшээлнүүдынь ехэдэжэ экономическа талаар хүгжэлтынь дабшаса удаарһан байна. Экономикымнай хүгжэлтэ гол түлэб экстенсивнэ үндэһэ һуури дээрэ үргэлжэлүүлэгдэн, үйлэдбэридэ нэмэлтэ нөөсэ хэрэгсэлнүүдые хэрэглэхэ гэһэн хараа бодол баримталагдадаг байгаа. Иимэ ушар байдалһаа ажалай бүтээсын ургалтын эршэ һуларһан, бусэд үрэ дүнгүүд доошолһон гээшэ. Тиимэ дээрэһээ гэдэргэ татаһан эдэ дутагдалнуудые эрид шууд заһаха, экономикоёо ашаг үрэ ехэтэйгээр хүгжөөлгын замда гаргаха тухай асуудал залан сэхээр табигдаха баатай болоһон.

«Манай обществын социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха гэжэ апрелиин Пленумээр (1985 он) абтаһан заабари хадаа оронойнгоо доторой дотоодын ба мүн дэлхэй дээрэхи байдалай тусгаар шэнэ ушар ёһонуудые, Эхэ оронойнгоо хуби заяанай түлөө өөрынгөө харюусалгые партиин гүн гүнзэгыгөөр мэдэржэ байһаниие, хэрэгтэй болоһон хубилган шэнэлэлгые бэелүүлхэ талаар тэрэнэй хүсэл эрмэлзэл ба эрид шиидэнги байһаниие элирхэйлэн харуулна»,— гээд партиин XXVII съездэ КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл дотор тэмдэглээ һэн.

Ленинскэ партиин революционно шэнэлэн хубилгалгын ажал ябуулгын ашаар манай орон түүхын тон богонихон болзор соо хаанта Россин зуун жэлэй гэзэгдэлһээ гаража, социальна хүгжэн һалбаралгын үндэр түйлалтанууд тээшэ дабшажа эхилһэн. Гэбэшье ойрын ерээдүй жэлнүүдтэ бидэнэрэй түйлаха ёһотой хурдадхалга өөрын онсо шэнжэ шанартай гээшэ. Тиимэ байханиинь ойлгосотой. Хэрбээ урдань бидэндэ урагшаа дабшалтаяа хоохон байдалһаа эхилхэ баатай байһан һаа (жэшээнь, томо промышленностиин үгы байха сагта индустриализаци захалагдаһан), мүнөө совет общество экономическа, соёл болбосоролой ба оборонно асари ехэ хүсэ шадалтай, үндэр мэргэжэлтэй кадрнуудтай, эрдэм һургуулитай, оюун бодолой талаар гүйсэд хүгжэнги арад зонтой ха юм.

Хүгжэлтымнай онол аргануud хубилгагданхай — манай экономико хаа хаанагүй үйлэдбэреэ экстенсивнэ аргаар хүгжөөжэ байһан һаа, хамаг нөөсэ арга боломжонуудые ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ ябадал хангаха ба продукциин шанарые бүхы хүдэлмэриин гол зорилго болгоһон интенсивнэ аргада орожо байгдана.

Мүнөө үеын хурдадхалгын тэрэнэй дабшасын онсо илгаа тушаа эндэ тогтон хэлэлтэй. Совет засагай үнгэрһэн 68 жэлэй туршада байгуулагдаһан экономическа асари ехэ хүсэ шадалаа 2000 он болотор хоёр дахинаар дээшэлүүлхэ гэжэ хараалагдана. Ойрын арбан табан жэлэй туршада оронойнгоо национальна олзо доходые хоёр шахуу дахинаар дээшэлүүлхэ, ажалай бүтээсые 2,3—2.5 дахинаар дээшэлүүлжэ, дэлхэй дээрэхи эгээл дээдэ хэмжээндэ хүргэхэ болонобди. Совет арадай һуудал байдал алхам алхамаар хэлбэриншэгүйгөөр һайжарха ёһотой. Арадай гэгээрэлдэ, элүүрые хамгаалгада, социальна хангалгада, ажалшадай амарха эрхэ байдал һайжаруулгада гаргашалагдадаг мүнгэ зөөриин бүридэл болохо ниитын хэрэглэмжын фондын хэмжээн хоёр дахинаар ехэдхэгдэхэ байна.

Өөрынгөө үг зорилгын, удха шанарайнгаашье талаар революционно эдэ зорилгонуудай шиидхэбэри бүхы обществымнай, ажалша коллектив бүхэнэй, совет хүн бүхэнэй аша туһада зорюулагданхай. Энэ хэрэгэй үнэхөөрөө тиимэ байһаниие оронноймнай социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгаар партиин табиһан программые КПСС-эй XXVII съездын урда тээхэнэ үнгэргэгдэһэн бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгэ гэршэлэн харуулаа һэн. Хүдэлмэришэд болон колхозникууд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба үйлэдбэриин хүтэлбэрилэгшэд, ажалша бүхэли коллективүүд тэрэ зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаһан юм. Тэдэнэр өөһэдынгөө һанамжа, дурадхалнуудые, олонхи ушарта шүүмжэлэлтэй дурадхалнуудые хэблэлэй түбэй органуудта, гүрэнэй ба ниитын хүтэлбэридэ эльгээдэг байгаа. Социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгын гол хараа шэглэлнүүд хүдэлмэришэдэй ба партийна суглаанууд дээрэ, конференци болон съезднүүд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн. Тиигэхэ зуураа оронноймнай урда табигдаһан зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхын тулада, таатай зохид, бүтэмжэтэй ябуулгануудые түргэдхэхын ба һаад ушаруулдаг таарамжагүй юумэнүүдтэй тэмсэл хэхын тулада тодорхой ямар хэмжээнүүдые абахаб гэһэн шухала асуудал табигдаа бэлэй.

Хүдэлмэриин хуушанай, хэрэггүй болоһон онол аргануud эдэбхи ехэтэй ябуулгануудта туригдэн. хойшоо һугаран гээгдэнэ, обществодо ашатай туһатай бүхы шэнэ юумэнүүдтэ үргэн харгы нээгдэнэ. Гэхэтэй хамта хуушан ба шэнэ үзэгдэлнүүдэй тэмсэлые зайсан гарагданагүй, хуушанай үлэгдэл тиимэ бэлэхэнээр һууриһаа зайлажа үгэнэгүй, урдынхяараал һалиржа һурашаһан зарим нэгэн ямаршье хубилалта хэхэ дурагүй, хуушарһан, заншал болоһон юумые али болохоор дэмжэһэн зандаа. Хуушаржа нэгэ газартаа зогсошоһон юумэнтэй эбсэшэгүй байха гээшэ манай ажабайдалай шэнэ ёһо гурим, үндэр харюусалга боложо байна. Тиигэжэ эгээл зориг түгэлдэр шиидхэбэринүүд бэелүүлэгдэнэ, арадай ажахыда шэнэ арга боломжонууд, ажахы эрхилэлгэдэ түрүү онол аргануud хэрэглэгдэнэ.

Ажалай эмхидхэл ба түлөөһэнэй коллективнэ шэнэ гурим абаад үзэе. Арадай ажахын элдэб һалбаринуудай хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай дунда энэ шэнэ гурим һүүлэй үедэ улам үргэнөөр һайшаагдадаг боложо байна. Эндэ хүгжэлтые хурдадхаха талаар асари ехэ арга боломжын бии байһанда хэншье маргахаяа болижо байна. Энэ хадаа хүн бүхэнэй бэлиг шадабаряа гүйсэд дүүрэнээр харуулха, ажал хэхэ үүргэеэ үргэдхэхэ. хамтааран материальна урмашуулгада хүргэхэ эрхэ нүүр ... мүн Подрядна гуримаар хүдэлжэ байһан коллективүүдтэ шэнэ хүдэлмэришэн хоёр-гурба дахин түргэнөөр мэргэжэл шудална, суг хүдэлэгшэдынь шадабари мэргэжэлдээ тэрэниие дуратайгаар һургана, хүнүүд ажабайдалдаа эдэбхитэй байхаар хүмүүжэнэ. Үрэ дүнгынь — хүдэлмэриинь экономическа бүхы показательнууд һайжарна, нэн түрүүн ажалайнь бүтээсэ тогтууритайгаар дээшэлнэ.

Ажахын тоосоон ба хүдэлмэриин хэмжээнһээ, шанарһаа, саг болзор соогоо дүүргэгдэһэнһээнь ажалай түлөөһэнэй сэхэ дулдыдадаг ушар мүнөө үеын бригадануудай онсо шэнжэ шанар мүн. Энэ гурим коллективнэ подряд гэжэ нэрлэгдэнхэй. Ажалша бүхэли коллективүүд — участогуудай, цехүүдэй ба предприятинуудай коллективүүд тэрэ гуримда орожо байна. Тиимэ хадаа коллективнэ, хамтын подряд гансахан хүдэлмэришэдтэ хабаатай бэшэ, мүн инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй оролсохо хэрэг болонхой. Тэдэн барандаа коллективтэнь үгтэһэн эд хэрэгсэлнүүдээ шадаал һаа ехээр арьбалан, хүдэлмэриингөө эсэсэй үрэ дүнгүүдэй һайн байхаар хүдэлмэреэ эмхидхэнэ. Ажалай эмхидхэлэй түрүү онол аргануудые саг үргэлжэ халан хэрэглэһэнэй ашаар лэ хүдэлмэриин эсэсэй һайн үрэ дүн түйлажа болохо ха юм.

Хамтын подрядай гуримда ороһонһоо хойшо коллективнэ хүдэлмэридэ хабаадагша бүхэнэй ажалай түлөөһэн 30—50 шахуу процентээр дээшэлнэ. Энэ хадаа ямар аргаар хурдадхалга түйлаха тухай асуудал шиидхэлгэдэ хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай хараадаа абадаг бага бэшэ эрхэ нүхэсэл мүн. Хүн бүхэнэй, коллектив ба обществын аша туһын хэрэгүүдые бэе бэетэйнь нэгэдүүлхэ талаар партиин табиһан зорилго иимээр шиидхэгдэнэ.

Эдэ бүгэдөөр иигээд дүүрэнэ бэшэ. Ямаршье тоогоор хэмжээлэгдэшэгүй социальна ашаг үрэ харагдажа эхилэнхэй. Үйлэдбэри дээрэ хүнүүдэй харилсаануудай бүхы системэдэ хубилалта хэгдэжэ байна, тэрэнэй бодото дээрээ бэелүүлэгдэжэ байха үедэ хамаг хэрэгтэ хүнэй нүлөөлхы үүргэ удха шанартай болоно. Коллективнэ хүдэлмэриин ба хамтын харюусалгын бэелүүлэгдэжэ байхада айхабтар үнэтэй сэнтэй юумэнүүд, жэшээнь, ажал хэрэгтээ зохёохы ёһоор хандалга, эмхи гуримтай ба нягта журамтай байлга, бэе бэедээ туһалалсалга ба бэе бэеэ дэмжэлгэ, элдэб дутагдалнууд болон гэмтэ хоролтодо эбсэшэгүй байлга гэхэ мэтэ түрүүшын һуурида табигдана.

«Бидэндэ амжалта асарха ёһотой юумэнэй гол шухалань юуб гэхэдэ, олониитын эдэбхитэй зохёон байгуулга, социалис байгуулалтын асари ехэ арга боломжонууд ба булюу һайн талануud мүн», — гээд КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев партиин XXVII съезд дээрэ хэлээ һэн.

Ондоо үгэнүүдээр хэлэбэл, КПСС-эй XXVII съездээр табигдаһан зорилгонуудые бодото дээрэнь бэелүүлгэ хурдадхалгын программые амжалтатайгаар дүүргэхэ гол арга нүхэсэл болоно.

З. РУМЯНЦЕВА,
экономическа эрдэмэй доктор, профессор.
[АПН].

Цыдып ЦЫРЕНДОРЖИЕВ

…ҮДЭЙ ШЭНЭ НОМҺОО

Солото дуугаа дуулана.
Сэлмэг haйхан
Сэлгеэ номин дууень.
Сэлеэд зурхым
Сэлмэн дайда шагнана,
Халин байhан
Хангай замбиин оёор
Хаанаб, гэнтэ,
Хонгёо дуугаар билтарна.
Хангал hэрюугээр
Хабтагай дайда hэргээн,
Холын холодо
Хурса ошонууд ялarна.
Дэлхэйн шэди,—
Дэмбэрэл дуунай хahada,
Дээгүүр тэндэ
Дээжэ-хүгжэм дуулдана.
Дууша газар
Дуулим замби-хүүхэнтэй,
Даамай гоёоор
Далита хүсэеэ
билтаргана!

Агшан зуурын
Агуу дошхон эбхэрээн,
Амаргүйгөөр
Альбан хүсэеэ алдаhaap
Абар-табан
Аалин дуhал хаялhaap,
Аля hолонго
Аажам үдэшэ,
Аятай хаяба абаhaap...
Аалин үе ерэжэ,
Аадар замхан,
Арюун хаha оршодог.
Алтан наран
Аляа элшээ алдажа,
Ашата hэрюун
Амгалан үе тогтодог...

ХАХАСАЛ

Замбиин гүн соо
хушууран,
Замда мордоhон
шубуудай
Хэнзэхэн дууниинь
соностон,
Хүрихэн зүрхэн
гунигтай.
Шубууд-ханинар ниидээ,
Шуhаниинь дуудаа
замда,
Хахасал асаран hэргээ,
Халирхай hанал
зүрхэндэ.
Шубууд ниидээ маргангүй
Шингэй агаарта зэлэтэн,
Сэдьхэлэй шарха
эдэгэнгүй,
Сээжэ соомни уйтахан.
Барагар hэрюун замбида
Бороогой жэжэхэн
дуhалаар
Хахасал асаран бударна
Хани шубуудайм
ганганаан.
Хахасал ерээ, хайрагүй
Харахан hанал hэргээ.
Ханил нүхэр, ниагүй
Хагсуу үдэшэ ерээ.
Харин тэрэ агаарта
Халташ, багахашн
зүгнөөгүй
Ханилаар намда
дуулааша
Хани-шубуудай ерээдүй
Найдал hалаа,' хахасал..
Найман зүгhөөл
hалхилаа
Нулимса халад, hугшара.
Нүутагар замбиhaa
зэдэлээ
Хахасал ерээ, хахасал
Хайрагүйгөөр тамалан,
Аалин агаар харахан
Альбан гэрэлээ далдалан..
Зүрхэн соомни индхэрэн
Зүүгээр хадхаа зүдэрэл.
Зүгнөө ха гүб, гашуудан
Заабол ерэхэ
агууехэ хахасал..

* * *

Мүнөө шамда хэлэхэ
ёhотойб сэхэ
Мүнхэ дурам
Муудан урбаа намда.
Ирагуу дуута
Инаг мүшэтэ нюдэн,—
Һайхан бэшээр
Һанагдан байна ходол.
Мүнөө шамда хэлэхэ
ёhотойб сэхэ
Мүрөө алдаад,
Минии сэдьхэл хооhон.
Дурым, гансал,
Дуудан буляагаа бэшэл.
Альбан харасаар
Аляа сэбэр басаган.
Мүнөө шамда хэлэхэ
ёhотойб сэхэ
Мүнхэ дурам
Муудан урбаа намда,—
Эсэhэн гараар
Энжэгэн дулаан бэеыеш
Эльбэн гэнтэ
Эдлэхэгүйн тулада.
Мүнөө шамда хэлэхэ
ёhотойб сэхэ...

Арсалан ЖАМБАЛОН

…ГА УҺАН

Рассказ

— Зай, нүхэр сержант,— гэжэ аалихаадар хэлээд, мэлэ дороо ябаhан гү, али дүү хүнүүдтэ «та» гэжэ хандадаг заншал командирынгаа урда зэмэтэйгээ ойлгожо, Балданов сабхила шамдуухан тайлажа, орёолтоё бэлэжэ орёобо.

«Замаа үргэлжэлүүлхэ!» гэhэн захирдалта энэ үедэ үгтэжэ, сэрэгшэд hүүрийhээ бодоhоор, жасгаалдажа ороод, саашаа ябаба.

Сержант нэгэ жэгдэхэн алхалжа зуураа, хажуудаа ябахаа хөөрэлдэжэ болохогүйшье haань, имэ хариуусалгатай аян зам түладань солдат тэсэшэ толгойгоо эрьюулэн хараад, нам даруухан хэлэнэ:

— Танда үсэгэлдэр хэлээ hэн бшууб. Унданайгаа халта хэрэгтэ, уhаа хуу уужархёод, саашаа яажа тэсэхэбта? Нимэ холын замда ябахадаа, багашье уhатай haa, тэрэнээ нюдэнhөө сэсэгы мэтээр гамнаха хэрэгтэй. Тингэжэ бэеэ hургаагүй haa, хожомоо зобохолта. Дайнай газарта аяга уhатай haa, ангажа унатараа, тэрэнээ өөрөө харамнаха саг тохёолдодог байгаал. Минии эсэгэ пулеметчик ябаад, нэгэтэ баhал имэ халуун үдэр немецүүдэй добтолгые сухарюулан буудажа байтараа, гэнтэ мэдэхэдэнь, пулемёдойнь кожух соохи уhан бусалжа шэргээд, гараар хүрэшэгүй болотороо халашаhан байгаа ха. Тинхэдэнь өөрhөө харанажа гамнаhан хахад фляга руу хэхэ баатай болоо hэн ха. Тингээгүй haaнь, пулемёдшье хэрэгтэ дүүрэхэ, өөрыйеөшье, нүхэдөөшье алуулха байгаа. Бэрхэшээл дабажа hураха гээшэ тон шухала. Бэеэ эртээнhээ тэсэмгэйгээр дадхаан hургажа хатуужаагүй, ямар солдат байхаб! Зоригтой, шиидэнги ябабал, үлүү hайн байдаг агша. Өөрөөшье ангашоод, шулhөөрөө амаа дэбтээжэ ябаhа бшууб. Фляга соомни оройдоол балга уhан үлөө. Һүүлдэ мэдэхэт даа, хэрэгтэй болохо. Харин манай урда командованиин табиhан зорилго эрхэ бэшэ дүүргэгдэхэ ёhотой...

Балданов үе-үе ургэбшөөэ дугтаран, тэнхээгүйгөөр алхалха зуураа, сержантын хэлэhэн үгэнүүдые анхаралтайгаар шагнажа ябаа hэн. Тингэhээр нилээд холо ябашаhан байжа, юушье мэдээгүйдэнь удаадахи амаралга болобо.

Балданов хэршье тэсэмгэй ябаhан байбашье, схээр ангаhандаа, хүндөөр уухилан газарта hуушаба. Хамарhaань шуhанай гаража байхые сержант харажархиhaap, хармаанhaa пулаад гаргажа, захаhaань шуулаад. Балдановай хамар бүглэбэ.

— Саашадаа ябаха аргамниигүй, нүхэр сержант. Толгоймни эрьёнэ,— гэжэ хэлээд, тэрэнь нюдөө анин хэбтэбэ. Варламов сэрэгшын толгойе дары үндылгэжэ, флягатай уhала бэhэнhээ абамсаараа, тэрээндэ уулгаба...

«...— Литература хадаа манай үе сагай даабарине өөр дээрээ дааха шадалтай, үнэн сэхэ, шанга хүсэл зоригтой хүнүүдые хүмүүжүүлдэг байна».

(Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съездэ КПСС-эй ЦК-гай хэhэн Политическэ элидхэлhээ).

Уран зохёолой хуудаhан

ҮНЭНДЭ ДУРАТАЙ ХҮН hЭН

АХА НҮХЭР ТУХАЙ

ДАНРИ Данилович Хилтухин — жаргалтай, хүхюутэй зоной поэт. Тэдэ зониинь орон соогоо эгээ хүндэтэй, эгээ эрхэ ехэтэй анги юм гэжэ мэдэнэбди. Тэдэ хадаа манай ерээдүй, манай халаан, ургажа ябаа улаан бургааhан — үхибүүд.

Данри Данилович Буряадай уран зохёолшодой хоёрдохи үеын түлөөлэгшэ байhан. Тэдэ хэд бэ, гэбэл: Б. Базарон, Д. Дашинимаев, Ж. Тумунов, Ш. Нимбуев, Б. Санжин, А. Уланов, Д. Мадасон ба бусад. Энэ үеын зохёолшод нилээдхэн нэрэтэй солотой, жэнхэни үндэhэн зохёолдоо ехэ юумэ хэhэн, түрэл литератураяа яhала хүгжөөлсэhэн байха. Эдэнэр ахамад зохёолшодойнгоо — Х. Намсараев, Солбонэ Туяа, С. П. Балдаев, Б. Барадин гэгшэдэй хойноhоо мүрыень дахан гэшхэжэ, буряад литературынгаа богоhые алхажа ороhон юм.

Тэдэнэр зоригтой, hайхан hанаатай, үнэн сэхэ, Эхэ орондоо дуратай, ёhотойл патриодууд ябаhан шуу. Дайнай эхилхэдэ, олониинь hайн дураараа фронт мордожо ябашаhан, Эхэ ороноо аршалалсаhан алдартай.

Сэхыень хэлэхэдэ, энэ үеынхид ажал дээрэ үдэhэн, бэхижэhэн, hургуулишье мүртэйгөөр үзэжэ үрдеэгүй гээшэ ааб даа. Шэнэ hониинне «шүүрэн» абажа, ураг тархидаа хадуулаг, дэлхэйн дээжэhээ, газарай гадарhaa хүртэлсэhэн, халуун шулуу нилээд лэ долсолсоhон зон юм.

Данри Хилтухин 1905 ондо Боохоной аймагай Загалиг нютагта үгытэй ядуу бүлэдэ түрэhэн юм. Зааханhaa баяшуулда хүлhэншөөр орожо, ажалай хүндые үзэhэн байха. Эхэhээ түрэhөөр абаhан нэрэнь Дарба байhан аад, хожомынь Данри болошоhон гэхэ.

Данри Хилтухин агуухэ Пушкинай, Толстойн хэлэн дээрэ шүлэг гүбэнэжэ, бэшэжэ захалаа hэн. Гэбэшье hүүлэй жэлнүүдтэ тэрэмнай түрэл хэлэн дээрээ бэшэдэг болоhон юм гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Түрэл хэлээ тэрэ hайн мэдэдэг байгаа. Залуудаа фольклорно экспедицинүүдтэй ябалсажа, аман зохёолой баян тунгалаг худагhaa яhала «ундалалсаhан» байха. Тэрэнэй суглуулбари соо олон тоото морин үльгэрнүүдhээ гадна онтохон таабаринууд, зугаа дуунууд ба оньhон хошоо үгэнүүд байха.

Д. Д. Хилтухинай түрэhэн нютагые мэдэхэгүй буряад хүн үгы шахуу гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Нээрээшье, **Боохон** гэhэн нютаг үльгэршэ, дууша, хүндэмүүшэ, домогшо уладтай гэжэ суурхадаг юм. Тэрэ нютагhaa яhала нэрэтэй солотой хүбүүд, басагад гараhан гээшэ. Хургаа даран тоолохо болоо haa, М. Н. Хангалов ба аха дүүнэр Болдоновууд, Солбонэ Туяа, С. П. Балдаев, А. Бардамов, ба С. Михаханов, эсэгэ хүбүүн хоёр Дагуровууд, Н. О. Шаракшинова гээд лэ нэрлэхэбди...

Залуу шүлэгшын түрүүшын зохёолнууд Москвада 1932 ондо «СССР-эй зохёолшод — агууехэ Октябрьда» гэhэн согсолбори соо (ГИХЛ, 2-дохи боти) тунхаглагдаа бэлэй. Энэ боти соо мүн эхилэн бэшээшэ А. Улановай шүлэг ороhон байна.

1936 ондо «Зол жаргалтайшуулай орон» гэhэн тэрэнэй түрүүшын согсолбори С. Туяагай хиналта доро гараhан юм. Тус номыень уншагшад халуунаар угтаа бэлэй. Түрэл ороноо, эхэ Буряадаа, арад түмэнөө энэ ном соогоо залуу автор магтан түүрээгээ. Гэхэтэй хамта тэрэ үеын ангиин тэмсэл тухай шүлэгүүдшье дайралдана.

Шүлэгhөө шүлэгтэ тэрэнэй уран найруулга ургаhан, гуурhаниинь бэхижэhэн, хэлбэри шаг[illegible] hайжарhан гэжэ мэдэнэбди.

Удаа дараалан Д. Д. Хилтухинай номууд гаража эхилээ. «Наранай элшэ», «Эхэ ороноойнгоо түлөө», «Сэрэгшын лирикэ», «Адуушанай дуун», «Саянай үглөө», «Оборонно шүлэгүүд», «Онгосохон», «Хани барисаанай гааhан гэхэ мэтэнүүд.

«Сибирские огни», «Байгал», «Сибирь» болон «Дальний Восток» гэжэ журналнууд хирэ-хирэ болоод лэ, поэдэй шүлэгүүдые толилдог байгаа.

Д. Хилтухин ород хэлэн дээрэ бэшэдэг буряад зохёолшо байгаа гэжэ дээрэ дурдаа бэлэйб. Солбонэ Туяагай, Мунко Саридагай hүүлээр тэрэ бэшэжэ эхилhэн гээшэ ааб даа. Данри Хилтухин ород хэлэндэ бэрхэ, хурса гуурhатай поэт ябаа. Ородоор бэшэдэг Алексей Уланов, Африкан Бальбуров гэгшэд «бидэ буряад зохёолшодбди» гэжэ ходо хэлэдэг байhан юм.

1958 он. Би тиихэдэ залуухан поэт ябаа hэм. Эрдэмтэ А. Б. Соктоев «Байгалай толондо» арсалдаата статья толилуулжа, бидэнинe үргэн ехэ хөөрэлдөөндэ урия бэлэй. Арсалдаанай халуунда дашуураад, ородоор бэшэдэг буряад зохёолшодые ород зохёолшод гээшэ гэжэ нэрлэжэрхёо hэм. А. Бальбуров А. Уланов хоёр намайе схэл буруушаагаа hэн.

Д. Д. Хилтухин зүрилдөөтэ тэрэ суглаанда байлсаhаншье haa, ашргүй hуужа гараа бэлэй. Харин мүнөө минии шэбшэхэдэ, тэрэ хөөрэлдөө анхаралтан шагнажа, хадуужа абаhан байгаа гэжэ hанахаар. Юундэб гэхэдэ, hүүлэй жэлнүүдтэ буряад хэлэнэйнгээ урасхалда абтажа, түрэл хэлэн дээрээ олон зохёол бүтээгээ hэн гэжэ үшөө дахин hануулая.

Поэт Д. Хилтухинай уран бүтээл юугээрээ сэнтэйб гэжэ хүнэй асуугаа haa, эгэршэгүй шэн зоригоороо, совет патриотизмын гүнзэгы мэдэрэлээрээ эсэшэ сусашагүй урма зоригоороо, энхэ hайхан дураараа, сэрэгшэ баатар хүбүүдэй хэрэгые түүрээлгээрээ гээд лэ харюусахаб. Сэрэгшэдэй батааршалгые тэрэмнай, юрэдөө, мүнхэлэн түүхэлhэн поэт юм.

А. Бальбуровтай сугтаа бэшэhэн «Ажамидархые захирнаб» гэhэн повестьнь ямар удха шанартай, ямар хурса бодолнуудаар нэбтэрhэн шухала зохёол болоо гээшэб?

1966 ондо Данри Данилович буряад хэлэн дээрээ поэмэ бэшээд, «Байгал» журналда дурадхаа бэлэй. Би ахамад редакторай даабаряар тэрэ зохёолыень «хэбтэнь» оруулжа, заhабари найруулга хэhэн байнаб. Тэрэнь хадаа «Минии хото, минии Ленинград» гэжэ поэмэ байгаа. Д. Хилтухин дайнай үедэ Ленинград шадар дайлалдаhан, тэрэ сагые hайн мэдэхэ байhан тула энэ томо зохёол бэшээ гээшэ ааб даа. Манай зууршалгаар энэ поэмыень Ленинградай поэт И. Дружинин оршуулаа бэлэй. Тус поэмэ, минии hанахада, буряад литературын томо зохёолнуудай нэгэн мүн. Темынгээшье, удхынгаашье талаар энэ зохёол хүсэд болбосорhон зохёол боложо шадаа.

Һүүлэй үедэ Семен Батагаев тухай поэмэ бэшээ hэн. («Ойхоной бүргэд»). «Чехов Байгал дээрэ» гэжэ поэмэ дүүргэнтэжэ ябатараа, наhанhaa нүгшөө hааб даа.

Зохёолшон-с э р э г ш э н... Ингэжэ нэрлэхэдэмнай, манай хүн ехэл баясадаг hэн. Д. Д. Хилтухин нэн түрүүн сэрэгшэн байгаа. Абари зангаараа тэрэ «дайлалдахаар» түрэhэн хүн hэн. Литературна асуудалааршье, ажабайдалай хэрэгсэлнүүдээршье тэрэ огто «байлдажа», «сохилдожо», зүбөө мүшхэжэ, үнэнинe мандуулха гэжэ оролдожо ябагша hэн.

Данри Данилович үхибүүдэй зохёолшон гэжэ статьягайнгаа эхиндэ дурдаа hэм. Үхибүүдтэ зорюулжа, поэт яhала олон шүлэглэмэл номуудые бэшэhэн юм. Үхибүүдтэй тэрэ хөөрэлдэжэ шададаг, hургуули ошобол, үхибүүдтэй халажа хөөрэлдэшэдэг hэн. Үхибүүдшье тэрээндэ дуратай байгаа.

Данри Даниловичтай ехэ нүхэсэhэн хүнби. Һүүлэй жэлнүүдтэ зуhалануудай нэгэ газарта байжа, үдэр бүри уулзадаг hэмди. «Зай, Володя, хобоо хэлсээ!» — гээд, энсэдэг hэн. Хамта суглаан хуралда, элдэбын конференци, зүблөөнүүд дээрэ уулзажа, зэргэлээд hуудаг зантай hэмди. Данри Данилович ехэ хүгтэй, залуу hанаатай, үбгэн залуу гэдэггүй, дорюун сэдьхэлтэй хүн байгаа. «Амандаа агтай, хүүртэ хэдэгэнэтэй» гэhэн үгэ Данри Даниловичта зохихоор hэн. Шог-ёг хэрэглэжэ шададаг, хүниие «хадхаал» абадаг зантай hэн.

Пэтэн Болоодн
Пэдхээжэ бү hуу! —

гэжэ шүлэгөөр гэнтэ дайраадхиха үгышье haa, «Железобетонные стихи» гэжэрхихэ.

Гэбэшье намдаа тэрэ зөөлөөр хандадаг hэн. Мүнөө hанахадам, сэсэн хүн хадаа залуу намайгаа хэшээдэг байгаа ха.

Тэрэ зүб хүн байгаа. Сэхэ, сагаан сэдьхэлтэй, үнэндэ дуратай...

В. ПЕТОНОВ,
поэт.

Уран зохёолшо Балдан Насанович ЯБЖАНОВ түрэл нютаг Түнхэндөө — номуудайнгаа геройнуудай дунда ажаhууна. Уншагшадтаяа саг үргэлжэ уулзажа хөөрэлдэхэhөө гадна районойнгоо нийтын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Мүнөө шэнэ роман дээрээ хүдэлжэ байна.

М. МАРТИНСОНОЙ фото.

СЭДЬХЭЛНИ ДОҺОЛНО

(нэгэ актерой наадаха сценэ)

(Хүшэгын нээгдэхэдэ, тулгуур тулаhан хүгшэн эхэ гарана. Пулаадаа заhаад, зондо хандан, үгэеэ эхилнэ).

Һүү! Эндэ зон дүүрэн hууна гэжэ ойлгоогүйлби. Хулисэгты, Мэндэ! (Зали). Наhатай болоходо, нюдэнэй хараашье муудаха, үе мүсэ хүжүүн болошохо байна даа. Теэд хүжүүн болохогүй юумэнэй хүшэхөөр, бохишхоор, амаргүйхэнөөр ажалда hалирагдаа hэн даа-аа, юу хэлэхэб. Таанар, залуушуул, юу мэдэхэбта даа. Мүнөө одоол тоhондо умбажа, торгондо хүльбэржэ, эхэ эсэгынгээ, Совет засагай үргэмжөөр жаргалдаа дашуужа ябана гээшэт, сэхыень хэлэхэдэ. Теэд өөhэдынтнай аза талаан ааб даа. (Дуугаа аргаахан болгон). Гансал энээхэн аза талаангаа сэгнэхэ сэнэгтэй, ураг тархи соогоо шолоохойтой ябагты, Урдамнай юун шабганса гаража ерээд, номнол уншаа юм гэжэ залхууржа hуунагта, барнаагханууд? «Бууралhaa үгэ дуула, бусалhanhaa ама хүрэ» гэжэ буурай холын сагhaa буряад уладнай хэлсэжэ ерэhэн юм. Мүнөөшье үбгэд, хүгшэдые хүндэлхэ, үгэ хүүрыень дуулаха гэжэ багшанартнайшье hургадаг байгаа, үхибүүдые мүнөөшье тиимээр hурганал хаям даа. Зүб гү? Тиимэ даа, яаха аргагүй зүб. Арадай сэсэн үгэ газааагуур ошохогүй. (Зали).

Ай халаг даа! Таанар шэнги залуу байhан haйб! Оггоргойн хаяагаар харайжа болоомоор солбон салуу ябагдаа hэн даа, шүдхэрые. Үнэн дээрээ минии үетэнэй залуу наhан hонин сагта үнгэрөө. Ангиин тэмсэлэй дүлэн соогуур, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай гал сооогуур, hандарhан ажахыгаа hэргээлгын тэмсэл соогуур ябажа гараабди. Нам шэнги, бэгзыд гэhэн гү, али үе мүсэ түлюуртай болоhон хүгшэдэй хажуугаар гарахадаа, залуушуул, дээрэлхэнги шарай бү шарайлагты, нюдэсэ үзүүрлэн, шоб үзэнгээр бү харагты. Бидэнэр шэнги залуу ябаhан, бидэ өөhэдөөшье нимэнүүд болохобди гэжэ досоогоо бодожо, трамвайда, автобусто hуухадань, гараа hарбайжа туhалдаг байгты. Эдэ хүгшэдэй, үбгэдэй залуу наhан хүшэр үе сагта үнгэрөө гэжэ сэдьхэлдээ ойлгохо сэнэгтэй байгты, залуушуул (Зали).

Хүнэй ажамидаралда юун сэнтэйб гэжэ таанар бодолгото болодог гүт? Болодог лэ haa, ехэл hайн гээшэ. Алта мүнгэ, американ джинсэ, «Аляска» хүүртигээр ажабайдалые сэгнэдэг зарим тэнэгүүдые харахадаа, минии сэдьхэлни доhолдог, харин таанар ядагбта? Үнэтэй сэнтэй хубсаhа хунар үмдэхэгүй haa, эхэ эсэгынтнай таанарай hанал хүсэлые хангажа шадахагүй haань, алтан дэлхэй дээрэ амиды ябаhанай хэрэггүйдэ бододог хүйхэршүүл таанарай дунда hуунагүй аабза? Үгы гэжэ этигэхэ дурамни хүрэнэ даа. (Зали).

Хүнэй ажамидаралда эгээл шухала юумэн ажал. Ажалhaa хулжадаг хүн хэндэ хэрэгтэйб даа? Архи намнаад лэ, ажал хэнгүй, hэлэн хатаралдажа, ажалша бэрхэ хүнүүдые тэнэгүүдтэ тоолодог хүнүүдые харахадаа, хуухымни үhэн үрзыдэг, сэдьхэлни доhолдог.

Ажал хэжэ, ажабайдалай бүхы жаргал эдлэжэ ябахын тула дэлхэй дээрэ эб найрамдал хэрэгтэй гүбэ даа. Одоо даа, дайнай хёрбоhон гээщые минии үетэн бэе дээрээ үзэжэ, мяха шуhaapaa туйлажа гараа гээшэ. Тиимэhээ ДАЙН гэhэн үгые бидэ үзэн ядадагбди! Дайнда түхеэржэ, зарим империалис этэгээдүүдэй замбууралдахада, үшөө үнгэрхэдөө, дайе замбуулинда гаргаха гэжэ мунхаглахада. үгэ зүрхэмни үбдэнэ, сэдьхэлни доhолно. Тингээд лэ, пенсидэ гаранхайшье haa, совхозойнгоо хусануудые харууhалжа, хамтын ажалда дуhалшье туhа нэмэри болоhой гэжэ hалирнаб, эб найрамдалай жасада 500 түхэриг мүнгэ оруулааб! («Хэлэhыем ойлгоо гут?» гэhэндэл харан зогсоно). Хүшэгэ.

Ц. ДОНДОГОН.

„ЭРЬЮУЛГЭ"

Уншагшын hанамжа

Байгал далайн долгин мэтэ, үе-үе болоод лэ, буряад литературадамнай шэнэ зохёолнууд нэмэжэл байдаг гээшэ. 1983 ондо гараhан Баатар Романовай «Эмээл дээрээ», 1985 ондо гараhан Дондок Цыбановай «hайхан сэдьхэл», 1986 ондо гараhан Шираб-Нимбу Цыденжаповай «Эрьюулгэ» гэhэн номууд прозоор бэшэгдэhэн ээлжээтэ тиимэ «долгин» болоно гэжэ hанагдана. Энэ гурбан ном соо ороhон алишье повесть, алишье рассказ тухай олон hайн үгэ хэлэжэ болоомоор. Мүнөө hүүлшын номдо анхаралаа хандуулая.

Шираб-Нимбу Цыденжапов драматург гэжэ мэдээжэ.

Үргэн олон харагшадта мэдээжэ болоhон драматург мүнөө уншагшадта хандажа, ном гаргаба. «Эрьюулгэ» гэhэн хоёр бүлэгhөө бүридэнэ. Нэгэдэхи бүлэгтэнь уянгата рассказууд ороо. «Түл абалгын үедэ» гэhэн мүнөө үеые харуулhан рассказ юугээрээ hонин бэ гэхэдэ, хоёр арсалгаhaa бүридэнэ.

«Эсэгэнь намайе мэхэлээ ха юм», «Хадамда гараагүй аад, түрэхэеэ hананагүйб»— Долгорой үхибүүгээ гаргуулхаяа hанаhан шалтагаан энэ болоно. Энээниие буруушааhан Пагма эхэнь Долгорой өөрынь түрэhэн эхэ тухай мэдүүлхэ ушартай болобо. Түрэхэ, үг залгаха гэhэн эхэнэрэй юртэмсын табисуурые түрэhэн эхынь сахиhан үндэр жэшээ Долгорто эли болобо. Энэ шалтагаанhaa боложо, Долгор гэдэhэн соохи үриеэ гаргуулхагүй гэжэ шиидэнэ. Энээн дээрэ үшөө нэгэ багахан шалтаг нэмэнэ. Ушар юуб гэхэдэ, түрэhэн нэгэ хонин хурьгаа голобо. **Долгорой өөрынь хэлэhэнэй ёhoop, «түрэhэн үриhөө арсахаяал hанаба».** Пагма эжынь ерэжэ тээгэлжэ, хурьгыень абхуулна. Хонинойшье, Пагма эхыншье нюдэнүүдэй нулимсатаhые Долгор ажаглан хаража байгаа. Долгорой өөрыншье досоо уужам, hаруул, тэниглэн болошоно... Хониной түл абалгын үбэлэй үе үнгэржэ, хабарай эхин hара гаранхай. Манай Долгор бүдүүн болонхой. Тингэ хадаа эсэгэгүйгөөр үри бэеэ өөдэнь болгохо гэжэ бодоо. Зүгтөө гэдэhэн соохи үриин эсэгэдэ — Жамбалда гомдоhон гомдолынь хоёрдохи hуурида гараhан болоно. Жамбалаа хулисаа. Ондоо үгөөр хэлэхэдэ, Долгор Жамбалhaa hайн дураараа арсана.

Харин Жамбал? Долгорой үхибүүгээ гаргаха гэжэ түнхэглэжэ ябахада, сэрэгэй албанда ябаhан Жамбал ехээр шархатаад, госпитальдо хэбтээ. Долгор тэрэл хабарай эхин hарада энээн тухай бэшэг абана. Богонихон бэшэг соо иимэ мүрнүүд бии.

«Ши үбшэн үбгэнтэй болоожо, наhaараа бэеэ зобсохо ёhогүйш. hайн хүндэ хадамда гаража үрдинэ бэзэш».

Ондоо үгөөр хэлэхэдэ, Жамбал Долгорhoo hайн дураараа арсана.

Энэ хоёр арсалгаhaa, энэ хоёр hандералгаhaa гэр айл болохо гэhэн эблэрэл бүридэнэ. Долгор Жамбал хоёрой бэеhээ арсалга хэб ёhоной бэшэ, эб ёhоной, hайн дуранай арсалга байhан дээрэhээ шэнэ бүлэ айлайхи тодорхо болобо. Эдэ арсаануудhaa бүридэhэн эблэрэл хадаа «Түл абалгын үедэ» гэhэн рассказай үйлэ хэрэгэй хүгжэлтын хэды шэнээн баян үгэтэй, харилсаатай, зүрилдөөтэй байhые гэршэлнэ. Ганса энэ бэшэ, бүхы арбан дүрбэн рассказууд удха түгэлдэр байна. Ном соо ороhон үгүүлэлнүүдшье тодо удхатай гэжэ элирнэ.

Дайнай үеын байдалда зорюулhан рассказуудай жэшээ болгон, «Тэhэрэлгэ» дээрэ тогтоё. hайхан сэдьхэлтэй Цырмаа хүгшэнэй, муу бури сэдьхэлтэй Рабданай психологи баян харилсаатайгаар энэ рассказ соо харуулагдана.

Фронтдо үбгэнөө, гурбан хүбүүгээ эльгээhэн Цырма хүгшэн (одхон хүбүүниинь Курскын дүхэригэй байлдаанда унанхай) түлеэнь хулууhан хүн тухайгаа бодоно: **«Тэрэ мүнөөшье харинн дайсадтай нэгэ hанаатайл байhандаа, Совет засагта харша ааша гаргажа, дүтынгөө хэдэн хүнүүдые фронтдо эльгээhэн үбшэн ганса эхэнэрые хайра гамгүйгөөр гомдохооно гээшэл».**

Хүгшэн алдуугүй зүб тобшологдо ерэнэ.

Гараа шархатааб гээд (үнэндөө өөрынгөө гарые өөрөө буудаад), үни үхэhэн эхээ үбдөө гэжэ худалаар хэлээд, фронтhoo ерэhэн Рабдан тосхоной захадахи өөрынгөө гэртэ гансаараа байрлана. Мяха асаржа үгэхэ зуураа: **«Шамтай сасуу дунда хүбүүгээ сэдьхэлдээ орууламсаараа, наашаа ерэбэб. Шамтай уулзахадаа, тэрэнээ үзэhэн, хараhан мэтээр нюдэдни хужарладаг. Харин дайсадые даралсажа, иимэ хатуу шэрүүн тэмсэлдэ хабаадаhан хэнэйшье үринэр адлил хайратай»,— гэжэ Цырмаагай хэлэhые Рабдан hанаба.**

Энээниие hанахада досоонь аягүй болоошье haa, Рабдан энэ Цырмаа хүгшэнэйнгөө түлеэ дахин хулууха гэhэн бодолоо хубилгабагүй. Хулууhан түлеэгээ асаржа галдаа хээд hуухадаа сэсэрхэнэ: «Тэнэг бэшэб. Эсэгымни суглуулhан зөөриие тоноод, шарбаа нюсэгэн үгытэйшүүлдэ хубааhандань Совет засагай түлөө шуhaяа адхаха болоно губ?». Рабдан анханиинь баян хүнэй хүбүүн байгаа. Энэ хара бодолынь hүүлшынь бодол болоно.

Түлеэгээ хулуулгажа, хулгайшаниие барижа, мүртэнь орожо ядахадаа, Цырмаа хүгшэн хэдэн поленэ үрэмдэжэ нүхэлөөд, досоонь дари хээд бүглэжэрхиhэн байгаа. Тингэжэ Рабданай пеэшэн нэгэ үдэшэ тэhэршоо. Тэhэрэлгэ. Энэ тэhэрэлгэдэ манай сэдьхэл ехэл ханангы үлэхэ юм. Шираб-Нимбу Цыденжаповые драматург гэжэ мэдэхээр: Цырмаа хүгшэн Рабдан «сэрэгшэ» хоёрой хоорондо болоhон драмые багтаахын тула үбэлэй нэгэл үдэшые хэрэглэнэ.

«Хүн болохо багаhaa», «Арьяатад», «Дайнай шарха» гэhэн баримтата гурбан рассказ баhал дайнай темэдэ зорюулагданхай.

Рассказуудай удха жэншэлгүй hайн. Зүгөөр үгэдөө нарияар хандаха нэгэ ёho байха.

«Бэшэг»гэжэ рассказ соо иимэ иимэ мүрнүүд бии:

— **«Илалтын үдэрые угтасаа hаамни, hайн hааб даа,—гэжэ Дампил hанаа алдаба».**

Командирайнгаа даабаряар Дампил ара тала тээшээ ошохо болобо.

Иигээдшье байхадаа болохол юм бэзэ. Зүгөө hэжэг түрүүлнэ: мүнөө hая Дампил hанаа алдажа байгаа hэмнай, хэдыдээ командир бии болоод, Дампилда даабари үгөөд орхибоб? «Командирайнгаа» гэжэ үгын урда «нэгэтэ» гэжэ ганса үгэ оруулжархёо haa, hэжэг түрэхэ үндэhэн үгы болошохо байгаа.

Номой гаршаг болоhон «Эрьюулгэ» гэжэ рассказ соо ойлгогдосогүй зүйл бии: рассказай лирическэ герой тайлаhан хубсаhaяа хаана эрхиноб? Али үерлэжэ байhан Витим голые хубсаhатаяа тамаржа гараhан болоно гү?

Номой хоёрдохи бүлэг шог ёгто үгүүлэлнүүдhээ бүридэнэ. Эндэ ороhон жаран юhэн үгүүлэлэй алиниеньшье абаад харагты. Хуу hонирхолтой байха юм...

Манай ажаябадалда, ажал хүдэлмэридэ дайралдадаг иимэ гү, али иимэрхүү ёhоной дутуу дунданууд элирүүлэгдэжэ, шог ёгтото үгүүлэлнүүд соо hууриhaa олоно. Өөhэдынгөө ухаан бодолые эрид хубилгаха гэhэн мүнөө үеын эрилтэдэ энэнь ехэ таарана.

Үгүүлэл гээшэмнай юун бэ гэхэдэ, богонихон аад, тодо удхатай, «дабhатай» хөөрөөн болоно. Дотороо миhэд гэнгүй гү, али «нээрээл иигэжэ заримдаа дан үнгэрнэ гээшэлди даа» гэжэ сэдьхэнгүй, эдээниие уншахын аргагүй. Үгүүлэлнүүдэй онсо илгаань гэхэдэ, оhол гаргаhан гү, али гэмтэ ябадал хэhэн герой заагүй зэмээ амсадаг байха юм.

Иимэ үгүүлэлнүүдые уншахада, хүнгэншье haa, бэшэхэдэ бэлэн бэшэ.

Ном соо ороhон үгүүлэлнүүдэй онсо шэнжэнь юун бэ гэхэдэ, хүн дутуу дундаяа заhажа, зүб харгы дээрэ гарана. Улаан-Үдын Кировэй үйлсэдэ оршодог архиин магазин нёдондо үгы болгогдожо, оронцонь гарай бэлэгүүдые наймаалдаг магазин нээгдээ hааб даа. (Мүнөө «Кондитерская» болоод байна). «Шэнэ магазин» гэжэ үгүүлэл соо энэ хубилалта тухай бэшэгдэнэ. Архи абаха гэжэ ошоhон Сампил тэрэнэй орондо hамгандаа нюурай крем абаад, гэртээ бусана. Долгор hамганиинь, үри хүүгэдынь ехэ баярлабад:

Хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат Шираб-Нимбу Цыденжаповай рассказайнь түрүүшын ном тухай hанамжаяа энээгээр хизаарлаад, ээлжээтэ hонин номыень хүлеэн үлээ.

Э. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

ГЕРОЙН НЭРЫЕ МҮНХЭЛЭН...

— Манай хотогор баян Хориин район алдар суута хүнүүдээрээ баян юм даа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай үедэ эндэhээ аяар гурбан сэрэгшэд Советскэ Союзай Геройн үндэр нэрэ солодо хүртэhэн байха. Тэдэнэрнай гэбэл, Владимир Константинович Оцимик, Никифор Самсонович Афанасьев, Дарма Жанаевич Жанаев гэгшэд болоно. Дайнай түлэг ябажа байха үеэр (Москва шадар болоhон хатуу шанга байлдаанай hүүлээр hэн ха) ород арадай алдар суута Смоленск хото шадар нютаг нугынгаа нүхэр хүбүүд Дарма Жанаев, полит-хүдэлмэрилэгшэ Даша-Доржо Раднаев гэгшэдтэй уулзажа, ямар хани халуунаар хөөрэлдөө гээшэ hэмбибди. Огто мартагдахаар бэшэ шэнгеэр hанагдагша. Дайнай үедэ али олохон уулзалганууд болоо. Гэбэшье тэрэ уулзалганууд hандаргагдаhан hуурин тосхонуудай захада болоhон hэм. Тэрэ уулзалга урдаминь элихэзээр харагдахадал гэдэг. Даша-Доржомнай душан хоёр оной номер хүндөөр шархатаад, наhа барашоо hэн. Зүгөөр Жанаевнай дайсанай эшээн Берлин хүрэтэр ошолсод, мартагдашагүй Илалтын богоhо алхан, баhал шархатаад, наhа барашоо hэн даа,— гэжэ тагнуулшадай командир ябаhан Жана Жигжитович Жанчипов Агуухэ Илалтын 40-жэлэй ойдо бэлэдхэлэй ябажа байха үедэ Хориин районой сэрэгэй комиссариадай байшан соо уулзажа, хөөрэлдэн hуухадаа, гунигай мэдэрэл шарайдаа оруулан хэлэхэ зуураа, урдаа стол дээрэ дэлгээтэй байhан журналнуудые саашань болгоод,— Дарма тиихэдэ нүхэдтэйгөө ябаа hэн. Хүүргэ бодхоод ябанабди гээ бэлэй.

— Тиихэдэ Жанаевнай ямар орден, медальнуудтай ябаа hэн хаб,— гэжэ бидэнэй хөөрэлдөө шагнажа байhан военкомадай хүдэлмэрилэгшэдэй нэгэн асууба.

— «Тамхияа залыш» гэжэ асуухадам, энгэрээ сэлихэдэнь «За отвагу» гэhэн медаль харагдаа hэн ха. Тиимэ, иимэ шагналнуудтай hэн гээд хэлэхэ аргамни үгы байна,— гэжэ Жанчипов хэлэнэ,— Герой Жанаевай үйлсын заншалта hайндэртэ ерэгты гэжэ поселково Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Петр Иннокентьевич Краснопеев уряа hэн,— гээд нэмэбэ.

...Районой түб Хори hууринай үйлсэнүүдэй нэгэн Советскэ Союзай Герой Дарма Жанаевич Жанаевай нэрээр алдаршанхай юм.

— Героймнай нэрэмжэтэ үйлсэ hууринай эгээл болбосон түхэлтэй гудамжануудай нэгэн болоно — гэжэ арадай депутадуудай поселково Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр Краснопеев омогорхон хөөрэнэ.

Тэрэ үйлсын харгы асфальтаар хушагданхай. Болбосон байдалтай болохын түлөө айлнуудайнь хоорондо социалис мүрысөөн дэлгэрэнхэй. Түрүүшын гурбан hуури эзэлhэн гэрнүүдэйнь ханада поселково Соведэй гүйсэдкомой шиидхэбэрээр «Жэшээтэ гуримтай гэр» гэhэн самбар хадагдана. Мүрысөөнэй дүнгүүд жэлдээ нэгэ дахин апрель hарын 25-да (1945 оной апрелиин 25-да Дарма Жанаевай хүндөөр шархатаhан үдэр) согсолгдон гаргадаг.

Дарма Жанаевай нэрэмжэтэ үйлсые палисадник бии юм. Тэдэнь булта шэрдэгэн сагаадаганхай. Зосоонь хүhан, мойhон, улаангир hуулгаганхай.

Энэ үйлсэдэ районой бүхы шахуу томохон предприятинууд оршодог. Эгээл тиимэhээ Хори hууринай зун холоhоо ерэhэн хэн нэгэнэй «Агропромышленна комплексын «Сельхозхимия» нэгэдэл гү, али «Бурводстройн» барилгын управлениин нүүдэл-оньhожоруулагдамал колонно гү, үгышье hаа уhалууриин системын бүридэл болон ажахынууд хоорондын нүүдэл колонно хаана, ямар үйлсөөр оршодог бэ?» гээд асуухадань, Жанаевай үйлсөөр гээд тоб байса нэрлэдэг байха.

Мүн энэ үйлсөөр үхибүүдэй «Тополек» гэhэн яслисад, ариг сэбэрые сахилгын станци, барилгашадай клуб бии. Клубай дэргэдэ «Дайнай ветерануудай парк» эмхидхэгдэнхэй. Хабар бүхэндэ энэдэ суглараhан Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда хабаадагшад модонуудые таридаг hайн hайхан заншалтай болонхой. Тэдэнэйнь хойноhоо Дарма Жанаевай hураhан нэгэдэхи дунда hургуулиин hурагшад багшанарайнгаа хүтэлбэри доро ээлжээ ээлжээгээр харууhална, уhална.

Үнгэрhэн зун Октябрьская үйлсын Дарма Жанаевай үйлсэтэй уулзаhан бэлшэр дээрэ Хориин нэгэдэхи дунда hургуули болон Геройн нэрэмжэтэ районой пионернүүдэй Байшангай хажууда «Улица им. Героя Советского Союза Жанаева Дармы Жанаевича» гэhэн стелла шудхагдан табигдаа. юм. Хэзээ бүхэндэ тэрэнэй хажууда баглаа сэсэгүүд табяатай байдаг.

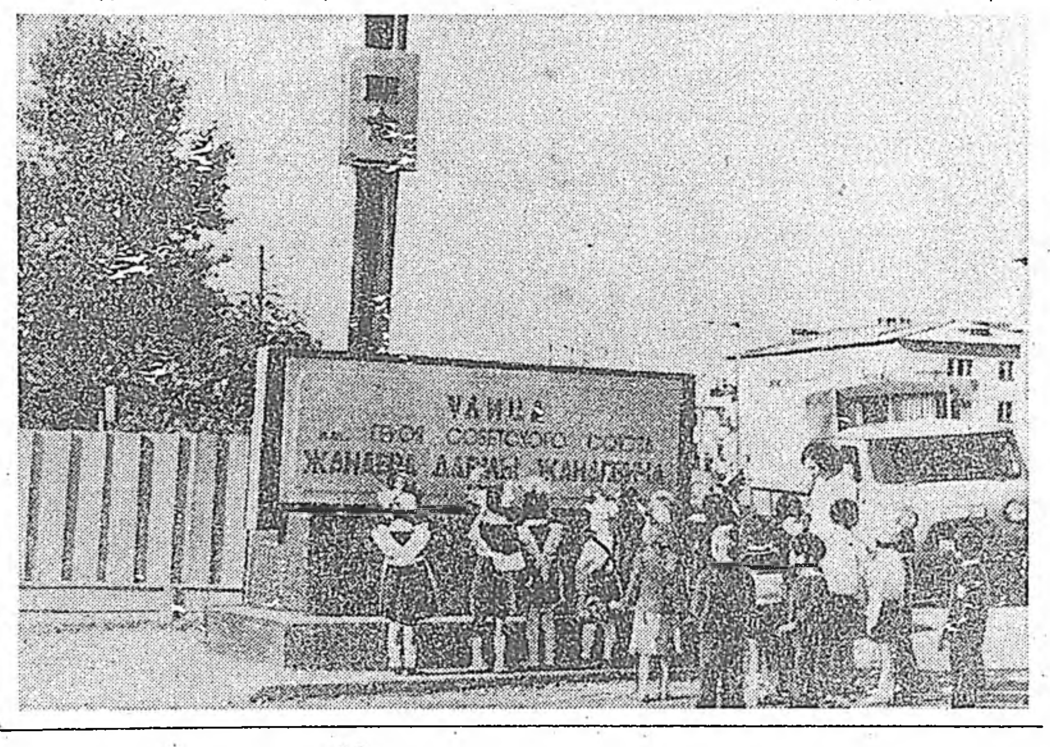
Хориин нэгэдэхи дунда hургуулиин пионернүүдэй дружина Советскэ Союзай Герой Дарма Жанаевай нэрэ зүүхэл ёhоороо зүүнэ гээшэл даа. Тус hургуулиин октябрятанууд, пионернүүд болон комсомолшууд Эхэ орондоо үнэн сэхэ ябахаар хүмүүжүүлэгдэнэ.

Манай орон дотор hуралсалай энэ жэлэй түрүүшын хэшээлнүүд Эб найрамдалда зорюулагдаhан байгаа гээшэ.

Хориин нэгэдэхи дунда hургуулида багшанар энэ хэшээлые үнгэргэхэдөө, түрэл хизаар дайдынгаа түүхэ удалан, нютагайнгаа алдар суута эрэлхэг зоригто хүбүүд, Советскэ Союзай Геройнууд Дарма Жанаев, Никифор Афанасьев, Константин Оцимик болон бусад тухай үхибүүдэй hанажа ябахаар хөөрэжэ үгэhэн байха юм.

Эсэгэнэрэйнгээ, аханарайнгаа шэн зоригто баатаршалгаар хатуужан ябаа залуу үетэн үндэр hайхан үзэл бодолтойгоор хүмүүжэнэ. Тэдэниень гэршэлhэн баримтанууд яhала олон. Афганистанда алба хэжэ, интернациональна уялгаяа эрхимээр дүүргээд, түрэл нютагаа бусажа ерэhэнэй hүүлээр «Дайшалхы шэн габьягай түлөө», «Баатаршалга гаргаhанай түлөө» гэhэн медальнуудта хүртэhэн Бато Цыцерунов, Үдын транспортна предприятиин шофер Сергей Вяшников, Үдын совхозой тракторист Эрдэни Доржиев, Хүрбын совхозой механизатор Базыр Дашинимаев болон бусад олон нүхэд тэдэнэй тоодо ороно.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хори hууринда Дарма Жанаевай нэрэмжэтэ үйлсэдэ табигдаhан стелла.

А. ЦЫДЕНОВЭЙ фото.

ДАЙНАЙ БААТАРАЙ ҮРИНЭР

hэрюухэн hэбшээн шу... хүшөө эльбэжэ, баатар аха дүүнэрэй нэрэнүүдые шэбэнэнэ: Хомоновууд... Хүшөө дээрэ Иннокентииин, удаань Николай хүбүүнэйнь, саашадаа Иннокентиин аха Мироной гурбан хүбүүдэй—Хахлан, Тосон, Василиин нэрэнүүд хэтэ мүнхэдөө hиилээтэй. Нэгэ гэр бүлын табан аха дүүнэр сэбэр залуу хүбүүд Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда мордожо, дайсантай болоhон хатуу шанга тулалдаанда баатарай үхэлөөр унаhан байгаа.

Иннокентий Хомонов үшөө граждан дайнда хабаадажа, Ангар мүрэниие зубшан hуурин нютагуудые элдэб бандануудhаа сүлөөлэлсэhэн, сэбэрлэhэн, Павел Балтахиновай отрядай суута сэрэгшэн ябаhан юм. Граждан дайншье дүүрэжэ, Иннокентий Петрович Боохоной районой тэрэ нютаг — Тарасадаа колхоз байгуулхын түлөө тэмсэлдэ шармайн оролсобо. Ажалша бэрхэ энэ хүнэй гэр бүлөөрөө hаяхан лаан-бун, үнэр баянаар ажаhуужа эхилхэдэнь, фашис муухай эзэмдэлэгшэд Эхэ оронойнгоо добтолобо. Иннокентий Хомонов дайнай эхинhээ түрүүшын үдэрнүүдтэ hайн дураараа фронт мордоhон юм. Ухаатай сэсэн үгэнүүдынь, зүбшэл заабаринуудынь, эсэгэ ёhоной энхэрэлынь залуу сэрэгшэдтэ хэды үнэтэй байhан бэ! Удангүй эсэгынгээ хойноhоо Николай дайнда мордобо.

Иннокентиин одхон хүбүүн Абрам наhаар үшөө багашаг, Гитлер, фашистнууд тухай хоорондоо үгүүлэлдэхэ олигоhо ядалдагдаа бэлэй. Тиибэшье эсэгынгээ хойноhоо удангүй дайнда мордоhон ахынгаа хэлэhэн үгэнүүдые Абрам мүнөөшье hанадаг: «Ши, Абрэша, бү уйда, бэеэ шангаар бари. Шанга хүнүүд гэр бүлынгөө ба гүрэнэй түлөө түшэг тулгуури юм. Эжыгээ гамнаарай».

Иннокентиин аха Мироной хүбүүн Тосон Зэдын районой Желтура нютагта багшаар хүдэлжэ байтараа, гурбан наhай үхибүүдтэй Анная орхин, дайнда ошоо бэлэй. 1943 ондо Курска дүхэриг шадар болоhон шанга тулалдаануудта Тосон баатарай үхэлөөр унаhан байгаа. Анна hамганиинь үхибүүдээ орхихо, илалтын үдэрые ерэхые хүлеэнгүй гэрэлдэ бэлэй. Тиибэшье энэ үхибүүдынь хойноhоо hураhан, ... Тосоной аха Хахлан, дүү хүбүүн Василий баhал дайнhаа бусаагүй. Тараса нютаг хооhорhон шэнги, дайнай hүүлдэ эрэшүүл гэхэ юумэ үгы шахуу hэн. Теэд удангүй Иннокентий Хомоновай одхон хүбүүн Абрам ба тэрэнэй үетэн эрэ бэеэ хүсэжэ, дайн байлдаанда баатарай үхэлөөр унаhан эсэгынгээ, аханарайнгаа хүсэлые бэелүүлжэ, «гэр бүлынгөө ба гүрэн түрынгөө түлөө түшэг тулгуур» болоо. Абрам удаан сагта колхоздоо хүдэлөө, дайнай шархануудые ... Дайнай баатарай одхон хүбүүн хүдэлмэришэн ангиин түлөөлэгшэ болоhо, Шелехов городой алюминиевэ заводто мастераар хүдэлжэ зууража, эсэгынгээ наhан захяае эсэстэнь хүргэжэ шадаа hэн. Мүнөө Абрам Хомонов пенсиидэ гаранхай. Сэсэг басаганиинь колхозойнгоо түрүү наалишан ябаhан бэлэй. Хомоновууд ажалша бэрхэ хүнүүд байhан, дайнайшье тулалдаануудта ами наhаяа гамнангүй, Эхэ оронойнгоо, ерээдүй зол жаргалта байдалай түлөө баатарай үхэлөөр унаhан байна.

П. БОРЬКИН.

ВЕТЕРАН

Аюша Доржиевич Патархеев мүнөө 80-яад наhатай болобошье, ухдансар, сарюун, солбон зандаа юм. Ошоhон жэлнүүд тухайгаа hанан, дурдан ябадаг.

— Манай «Улаан Шарза» колхоздо бэрхэ хүбүүд хүсэез- шангадхан ажалладаг hэн. Тэрэ үеын колхозоймнай түрүүлэгшэ Бандан Сыденович Балданов ажалаа зүбөөр хүтэлбэрилдэг байгаа. Тиимэhээ манай колхоз Ахын район соо, ходо түрүү зэргэдэ ябадаг hэн,— гээд Аюша таабай домоглон хөөрэдэг.

Аюша дайнай hүүлээр нютагаа бусажа ерээд колхоздоо хони ямаа, адуу мал баhал адуулалсаа. Хабар болохо бури нуга сабшалан уhалжа, ногоо ургуулжа яhала ябалсаа. Аюша таабайн хүбүүд, басагад районой хамаг нютагуудта айл болоожо, ажал эрхилнэ. Аша гушанарыншье олон.

Аюша Доржиевич Патархеев партиин гэшүүндэ 40 гаран жэлдэ ябана.

— Гүрэмнай маниие яhала тэдхэнэ, үргэнэ. Хирэ хирэ болоод лэ пенси нэмээнэ, үнэгүй машина, түлөөhэгүй путевко үгэнэ. Иимэ гүрэн хаана байхаб?! Эхэ орондоо баяр баясхалан хүргэжэ, магтажа ябаха зэргэтэйбди. Дайн лэ бү болоhой,— гэжэ хэлэдэг наян наhатын юрөөлтэ үгэнүүдынь энэл даа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. Д. Патархеев.

Д. ДУГАРОВ.
Авторай фото.

ТАСС • АПН

ХИЛЫН СААНАhАА

ХЭДЭХЭН ҮГӨӨР

ПАРИЖ. Дотоодын болон гадаадын хэрэгүүдэй министерствэнүүдэй, юстициин, оборонын, экономикын болон финансын министерствэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдые нэгэдүүлдэг органой — дотоодын аюулгүй байдалай советэй заседани Франциин премьер-министр Жак Ширакай түрүүлэлгэ доро болобо. Заседанида хабаадагшад олоной үмэнэ ямаршье мэдүүлгэ хээгүй. Парижай Рен үйлсөөрхи «Тати» гэжэ универсальна магазинай дэргэдэ тэhэрэлгын болоходо, энэ заседани яаралтайгаар зарлагдаhан байгаа. Һүүлшын мэдээнүүдэй ёhоор, табан хүн наhа бараа, 61 хүн шархатаа, тэдэнэй 11-ниинь хүндөөр шархатаа. Тэhэрэлгын болоhон район полицаар хүреэлэгдээ. Бомбо хаяад, гүйлгэжэ арилhан автомашиные бүхы город соогуур бэдэрнэ. Франциин бүхы политическэ хүсэнүүд, профсоюзууд энэ шэнэ гэмтэ ябуулгые нэгэн дуугаар буруушаана. Бүхыдөө hүүлэй үедэ ниитын газарнуудта бомбонуудай тэhэрэлгэhээ 10 хүн алуулhан, 25 хүн шархатаhан байна.

ТОКИО. Японой электротехническэ «Санйо Дэнки» гэжэ компани наранай батарейгээр хүдэлхэ автомобиль зохёон бүтээбэ. Наран доро 6 час байгаад, часай 24 километр хурданаар 36 километр ябахада хүрэхэ элшэ хүсэ тэрэ суглуулжа абаха аргатай. Нэгэ хүнэй ябаха гурбан моортэй автомобилиин корпус пластикаар хэгдэнхэй, машина 50 килограмм шэгнүүртэй. Город соогуур гү, али томо предприятинуудай цехүүдээр ябахын тула энэ машиные хэрэглэжэ болохо гэжэ компани тоолоно.

ТОКИО. 1985 ондо муу шанартай эм домуудые хэрэглэhэнhээ уламжалан, Японд 18 хүн наhа бараhан байна. Ороной элүүрые хамгаалгын болон социальна хангалгын министерствын тарааhан мэдүүлгэ соо энээн тухай хэлэгдэнэ. 1985 ондо муу шанартай эм дом хэрэглэhэнhээ боложо, 180 гаран хүн элдэб үбшөөр үбдэhэн байгаа гээд документ соо заагдана. Ниитын шэнжэлгын дүнгүүдэй ёhоор, мүнөө үедэ Японой антекэнүүдтэ бии байhан медикаментнүүдэй адагынь 20 процентнь хүнэй бэедэ аюултай юм ха.

БОНН. Холбоото Штадууд ядерна туршалгануудые дары түргэн болюулха зэргэтэй. Эб найрамдалай уласхоорондын жэлдэ зорюулагдажа, октябриин тэн багаар Копенгагенда үнгэргэгдэхэ бүхэдэлхэйн конгрессто бэлдэжэ байгаа Баруун Германиин бүлэг США-гай конгрессэй гэшүүдтэ иимэ эрилтэтэйгээр хандаба. Бэлэдхэлэй бүлэгтэ ФРГ-гэй политическэ болон ниитын элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад ородог. «Ядерна туршалгануудай болюулагдабал, буу зэбсэгүүдые яаралтайгаар үйлэдбэрилгые болюулха замаар шухала алхам хэгдэхэ, хүн түрэлтэнэй этигэл найдалда харюусаха байгаа, — гээд Вашингтон эльгээгдэhэн телеграмма соо онсолон заагдана.

ТОКИО. «Одото дайнай» американ программада ороной хабаададаг тухай правительствын шиидхэбэриие саг дары болюулха гээд Японой Компартги эрилтэ табиба. Парламентын доодо палатада КПЯ-гай ЦК-гай секретариадай түрүүлэгшэ Мицухиро Канэко мэдүүлбэ. «Стратегическэ хамгаалхы гэгдэдэг үүсхэл» буу зэбсэгүүдые замбуулиида нэбтэрүүлхэ зорилготой, тэрэ бүхы дэлхэй дээрэ буруушаагдадаг гээд онсолон тэмдэглээ. Дайнда бэлдэлгэдэ зорюулагдадаг айхабтар ехэ гаргашые бага болгохо, ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилхэгүй, ондоо тээhээ асархагүй, тэрэниие барижа байхагүй гэhэн гурбан гол ёhые нарииваар сахиха талаар хэмжээнүүдые дары түргөөр абахые Накасоной кабинедтэ Канэко эрилтэ табяа.

КАБУЛ. Афганистанай дайсадай үгэдэ орожо, Пакистан ошоод, олон жэлнүүдэй туршада зобожо тулижа ажаhууhан афган 60 шахуу бүлэ Эхэ ороноо бусаба. Тэдэнэрэй Эхэ ороноо бусаха замдань пакистан засагаархид hаад түбэг хэнэ, контрреволюционно ажал ябуулгада оруулхые занана, гээд хараhан хүнүүд хэлэнэ. Афган бүлэнэрэй бусаhан Нангархар провинциин Кусканар уездын нютагай засагаархид тэдэниие гэр байраар, тон хэрэгтэй хэрэгсэл зүйлнүүдээр хангахын тула бүхы хэмжээнүүдые абаа.

ЛУАНДА. Национальна геройн үдэрые арадай Анголо үргэнөөр тэмдэглэбэ. 64 жэлэй саада тээ энэ үдэр сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй хүтэлбэрилэгшэ, ороной түрүүшын президент Антонио Агостиньо Нето түрэhэн байгаа. США болон расис ЮАР түрүүтэй уласхоорондын империализм республика доторхи байдалые муудуулха, тэрэнэй арад зониие шэлэhэн замhаань хадууруулха hэдэлгэнүүдээ зогсоонгүй гээд hайндэртэй дашарамдуулан МПЛА-Ажалай партиин ЦК-гай Политбюрогой хэhэн мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ. Тиибэшье Анголын хүдэлмэришэд болон таряашад вождиингоо захяа заабаринуудта үнэн сэхэ, революционно туйлалтануудаа хамгаалхаар сүм шиидэнхэй.

УЛАСХООРОНДЫН ШЭНЖЭЛ...

ҮЕ САГАЙМНАЙ ЭРИ...

Сентябрь hарын гурбадахи вторник Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин ажабайдалда онсо hуури эзэлдэг гээшэ. Уставаар тогтоогдоhоной ёhоор, жэл бүхэнэй энэ үдэр ООН-ой Генеральна Ассамблейн ээлжээтэ сесси нээгдэжэ, уласхоорондын байдалда олоной анхармаар үйлэ хэрэг болодог.

Өөрынгөө бүридэлдэ 51 гүрэниие оруулhан ООН-ой анха түрүүн байгуулагдаhан сагhаа хойшо дүшэн нэгэн жэл үнгэрбэ. Мүнөө тэрэнэй бүридэлдэ 159 орон тоологдоно. «Хүн түрэлтэнэй ажабайдалда тиимэ гэшэгүй ехэ гашуудал, хохидол хоёр дахин асарhан дайнай аюулhаа ерээдүйн үетэниие абаран зайсуулга» хадаа уласхоорондын эгээл хүндэ ехэтэй энэ организациин уг зорилгонь тиихэдэшье байhан, мүн мүнөөшье байhан зандаа.

ООН-ой Уставай ёhоор, энэ организациин бүхы гэшүүд «хамта амгалан тайбанаар, хүршэ ёhоор бэе бэетэеэ эбтэй этэйгээр ажаhууха» ёhотой. Гэбэшье Уставаар хараалагдаhан ёhо гуримые олохон гүрэн баримталнагүй. Ушар иимэhээ мүнөө үе сагай гол шухала асуудал болгон, энэ дэлхэйгээ ядерна дайнай аюулhаа яагаад абарха тухай хоолойгоо шангадхан хэлэхэ хэрэгтэй болоно.

Генеральна Ассамблейн сесси дээрэ Советскэ Союз ба социалис бусад оронуудай гадаадын политикын талаар ходо дурадхажа байhан үргэн ехэ эдэбхи үүсхэлнүүд имагтал ядерна дайнай аюулые зайсуулгада зорюулагданхай. Сессиин зүбшэхэ зүйлнүүдэй 143 пунктын дунда «уласхоорондын аюулгүй байдалай бүгэдэниитын системэ байгуулха тухай» социалис оронуудай хамтаран оруулhан асуудал гол hуури эзэлнэ. Энэ асуудалай үндэhэ hууринууд КПСС-эй XXVII съездэ хэгдэhэн политическэ элидхэл дотор М. С. Горбачевоор анха түрүүшынхеэ тайлбарилагдаhан байна.

ООН-ой Генеральна Ассамблейн 41-дэхи сессиин түрүүшын үдэр... дээрэhээ мэдээжэ боло... ветскэ Союзай нэгэн та... январиин 1 болотор ядер... зогсооhон ушар сесси... диилэнхи олонхидто айх... үзүүлнэ. Энэ онсо шухала... даа политическэ талаар ... жолгын тодорхой жэшээ... жэл болгогдон ООН-оор... 1986 оной өөрынгөө нэрэ... түүхэдэ үлэхын түлөө ... ехэ туhа нэмэри болоо ...

Дэлхэйн элдэб районуу... жэржэ боломо зэбсэгтэ... холбоотой асуудалнууд ... зүйлнүүдэй дунда горито... Энэ жэлэй апрельдэ ... хэhэн агаарай добтолго ... онсолон, ассамблей шууд... байна. Тэрэшэлэн Түбэй А... хэшээлтэ асуудалые шиид... Афганистан ба Кампучи ... гуримшуулгаар сессидэ ... радхалнуудые зохёохо б... лизм ба хархис хүсэнүүд... оронуудай дотоодын хэрэ... ябадалые болюулгаар тиимэ... туйлагдажа болохо байhан...

ООН-ой урда табигдаhа... шээлтэ ба харюусалга ехэ... дые амжалтатайгаар бэелүү... харата ябуулганууд hаад... дуулна. ООН-ой бюджедтэ ... гэн түлбэриингөө хэмжээ... hон США уласхоорондын ... ябуулгынгаа гол шухала ха... дые хизаарлаха баалалта хэ... нүүдтэнь социалис ба сэр... нүүдтэ хабаададаггүй ор... бодонхой. Тэдэн тиимэ хара... талхадаа ООН уласхоор... нуудые хүгжөөлгэдэ шухала ... дэг байха ёhотой гэжэ то...

НАМИБИДА — БЭЕЭ ДААНХАЙ БА...

ООН-ой Генеральна Ассамблейн 14-дэхи тусхай сесси Нью-Йоркдо боложо байна. Тэндэ Африкадахи hүүлшын тон томо колони байhан Намибида бэеэ даанхай байдал дары түргэн олгохо гэhэн ори гансахан асуудал зүбшэн хэлсэгдэжэ байна.

Энэ асуудал үшөө 20 жэлэй саана табигдажа эхилhэн. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай hүүлээрхи тэрэ үедэ Германиин колони байhан Баруун-Урда Африкые харгалзалха талаар Нацинуудай Лигээр ЮАР-та үгтэhэн мандат ООН-ой шиидхэбэреэр үсадхагдаа hэн. Намибиин талаар ООН-ой тусхай совет 1967 онhоо ажал ябуулга хэжэ байдаг. Оронойнь демократическа хүсэнүүдтэй харилсаатайгаар тус совет бэеэ даанхай гүрэн болохо эрхэ тэрээндэ олгохо асуудал үни хада шиидхэжэ шадаха.

Гэбэшье ЮАР-ай расис журам ООН-ой болон Африкын нэгэдэхи организациин олон тоото шиидхэбэринүүдые баялигуудаар тон элбэг энэ ороной газар дээрэ бүдүүлиг муухай эзэрхэлгээ үргэлжэлүүлhэн зандаа. Баруун оронуудай компанинуудтай нягта холбоотой Урда-Африкын расистнууд Намибиие хэдэн арбан жэлэй туршада дарлан мүлжэхэ зуураа, тэндэhээ үзэгдээгүй ехэ олзо доход абаhан байна.

США-гай ба баруун бусад гүрэнүүдэй үмөөрэлгэ ба дэмжэлгэ доро ЮАР Намибидахи колониальна эзэмдэлгээ хэтэ мүнхэдэнь үлөөхэ хүсэлтэй. Гэбэшье тэндэхи бүхы юумэн тэрэнэй мэдэлдэ бэшэ. СВАПО-гой партяар толгойлогдоhон Намибиин арадай тэмсэл мүнөө ехээр үргэдэжэ, уласхоорондын үргэн дэмжэлгэтэй болонхой. Расис ЮАР-ай сэрэгэй хүсөөр Намибиин газар дайдые хуули бусаар эзэмдэлгэдэ эсэс табиха, энэ ороной арадта сүлөөтэ байдалай, бэеэ да... харгы нээхэ эрилтэ ООН-о... Ассамблейн тусхай сесси... рэhээ эрид шангаар соно... туйлахын тулада ООН-ой А... дэй 435-дахи резолюци... дуугүйгөөр дүүргэхэ хэрэгт...

Тусхай сессиин трибуна... хан ЮАР-ай расистнууд б... ниие үмөөрдэг баруун ор... шүүмжэлэгдэhэн байна. США... захиргаанай расистнуудтай ... рилсаа холбоон, бандидуу... дэг бүридэлые Вашингтоно... даа Африкын урда зүгтэхи ... лай эшэ үндэhэн, намиб ара... хай байдалтай болохо эр... бодото шалтагаан мүн гэ... үгэ хэлэhэн Зимбабвиин ... гүүдэй министр У. Мангве... Намибида бэеэ даанхай ба ... олголго хадаа колониализ... усадхахын түлөө, арадуу... гаад аминда гүрэн болохо эр... гэдэ ниитын аюулгүй байда... рамдалай түлөө тэмсэлдэ е... болоно гээд Анголын, Гайан... Замбиин, Индиин ба бусад ... легадууд онсолон тэмдэглэ... лоhон уласхоорондын конфе... биин арадта бэеэ даанхай ба... гэн олгохо гэhэн шиидхэб... бүлэглэлдэ ородоггүй гүрэ... тельствануудые толгойлогшон... ференциин ЮАР-та эсэргүү... шалтануудые хэрэглэхэ ... лые ООН-ой диилэнхи олон... шээн дэмжэнэ.

ХЭНДЭ АША ТУҺАТАЙ...

Франциин ниислэлые тэhэрэлгэнүүд доhолгоно. Сентябриин 9-hөө 17 хүрэтэр Парижай элдэб газарнуудта табан бомбо тэhэлэгдэжэ, хэдэн хүнэй ами наhан алдагдаа, хэдэн арбан хүн хүндөөр шархатаа. Мэдээжэ бэшэ алуурша дай гэмтэ ябуулгаhаа гэм зэмэгүй хүнүүд үхэнэ. Харата муухай, гэмтэ эдэ ябуулгаар үнэн сэхэ хүнүүдэй зэбүүрхэхэнь зүб. Хэды тиимэшье hаань, алууршад харата хэрэгээ үргэлжэлүүлhээр, тиихэдэнь «энэ хэрэг хэндэ ашатай туhатайб?» гэhэн асуудал хуулита ёhоор табигдаха болоно.

Энээндэ ажабайдал өөрөө харюусана. Алалга хюдалга зэбүүрхэмэ муухай элдэб олон онол аргануудтай. Хархис хүсэнүүд национально- сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ дүтэ болгохые оролдон, тэдэ аргануудые өөhэдынгөө аша туhада хэрэглэдэг байhан. Өөрынгөө эрхэ сүлөөгэй гү, али бэеэ даанхай байдалай түлөө тэмсэлдэ бодоhон арадуудые хэhээхын тулада Холбоото Штадууд ба Израилиин ганса нэгээрээ хүниие алаха харата ябуулгые нэгэтэ бэшэ хэрэглэдэг байhаниинь мэдээжэ ааб даа.

Коммунизмда, Советскэ Союзда эсэргүү ябуулга хэдэг элдэб түрэлэй этэгээдүүд хүниие алаха ябадалые али болохоор дэмжэнэ. «Түмэр хүшэгын» саанаhаа «марксистнууд лэ» хүниие алаха ябуулга үүдхэнэ гэhэн худал хуурмаг үгэ хүүр тараадаг байха юм. Энэшье удаа Францида баhал тиимэ юумэн боложо байна. Тэндэхи хархис хүсэнүүд дурсагдаhан тэhэлэлгэнүүдые Советскэ Союзда эсэргүү кампа... гүрдэлгэ үүдхэхэ ябадалда ... мунизмые үзэн ядадаг үзэл... баруунай тала хэтэрмэ ехээр ... байhанаараа мэдээжэ боло... нальный фронт» гэдэг бүлэглэ... ябуулгын түрүү зэргэдэ гара... түлөөлэгшэд Франциин парла... даг тула засагай хүтэлбэриин... абалсана. Ондоо хэншье бэшэ... дэн «хүнүүдые алалга, хюдал... хүтэлбэритэй. Тиимэ дээрэhээ... ломадуудые Францыhаа буса... гэhэн эрилтэ табиhан байха ю...

Иимэ хардалга гүрдэлгын ... ойлгосотой. Социалис ороную... рамдалта- политикые бузарла... низмда эсэргүү шууяа шу... циализмын оронуудта, Советск... найрамдалта үүсхэлнүүдтэ д... гын үргэдэлгые зогсоохын т... муу муухай аашанууд хэгдэжэ... жуугаар француз хархисууд ... расис кампани үүдхэхын тула... хэhээлтэ үргэдхэхын, эрхэтэд... хизаарлахын тулада тэhэлэл...

Франциин түрүү үзэлтэй хүсэ... рүүн коммунистнууд шуhата ... шууд буруушааха зуураа, ... ябуулгануудта бомбо тэhэлэл... хэ hэдэлгэ гаргажа байhан ... нүүдтэ шанга сохилто үгэнэ.

Г. ...

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Время. 9.45—Шатараар дэлхэйн чемпионат. 10.00 — «Дохёогоо үгыт, горнистнар». 10.30—Ж. П. Венденль. «Осенний ветер»—зүжэг. 11.45—Шэнэ hонин. (11.50 хүрэтэр). 15.30—Шэнэ hонин. 15.50—Баримтата фильмүүд. 16.35—Концерт. 16.55—«В плену у юности своей» — баримтата фильм. 17.30—Үхибүүдтэ зорюулагдаhан дамжуулга. **Улаан-Үдэ.** 18.00—«Байгалай үмэнэхи газар дээрэ». **Москва.** 18.45—«Хүдэлмэришэдэй суглаан». КПСС-эй Сахалинай обкомой нэгэдэхи секретарь П. И. Третьяков, Сахалинай облгүйсэдкомой түрүүлэгшэ И. П. Куропатко дамжуулгада хабаадаха. 19.45—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — «Эдэ үдэрнүүдэй почто». **Улаан-Үдэ.** 20.30—«Байгал» — мэдээсэлэй программа. **Москва.** 20.50 — «Отцы и дети»—2-дохи сери. 22.00—Время. 22.35—РСФСР-эй арадай артист Ю. Марусинай концерт. 23.25—Шатараар дэлхэйн чемпионат. 23.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 9.35, 10.35—Оршон тойронхи дайдатай танилсалга. 9.55 — Багашуулда геометри 10.05, 13.50—Француз хэлэн. 10.55—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 11.05—Ф. М. Достоевский. «Преступление и наказание». 11.35, 12.40—Түүхэ, 6-дахи класс. 12.05—Шатарай hургуули. 13.10—Байгаали шэнжэлгэ. 3-дахи класс. 13.30—Ботаника ... 14.20—XVIII зу... дой искусство ... Островскиин ... — Шэнэ hонин ... концерт. Улаан... Шэнэ hонин (бу... —«Совет Бурядай ... хёслшод». Д. ... рэhөөр 50 жэлэй ... даар). 19.30—Теле... — ЛВРЗ-гэй ... цехэй коллектив... тухай. Москва ... тун аккордеон ... хэ. Улаан-Үдэ ... холнууд. Москва ... галан нойрсо... 21.15—Ритмическ... 21.45—Арадай ... 22.00—Время. 22... парух». 2-дохи се...

Редактор
Р. Б. ГАР...

МАНАЙ АДРЕС. ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95. Собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Закаменск—34-33, п. Кырен—91-7-18, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина 35 Н-03630. Заказ № 219. Индекс 0460...